

1980/81:118

Fredagen den 10 april

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

2 § Talmannen meddelade att *Arne Lindberg* (c) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Per-Ola Erikssons uppdrag som ersättare upphört.

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1980/81:119 bil. 2 till trafikutskottet

bil. 3 till civilutskottet

i övrigt till jordbruksutskottet

1980/81:154 till justitieutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:2117 till arbetsmarknadsutskottet

1980/81:2118 till finansutskottet

5 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1980/81:130 och 131

6 § Bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1980/81:29 om anslag till bostadsförsörjningen m. m. (1980/81:100).

Anf. 1 PER BERGMAN (s):

Herr talman! Ärade kammarledamöter! Tyvärr är statsrådsbänken tom, men jag har vetskap om att det är av hälsoskäl som bostadsministern inte är här. Det brukar höra till vår jargong att vara elaka när det gäller frånvaro av statsråd, men eftersom jag är underrättad om orsaken har jag ingen chans att

vara elak nu. Jag hoppas att bostadsministern kryar på sig.

Vi har tätt återkommande bostadsdebatter här i riksdagen. Det kommer så många ströpropositioner att riksdagen närmast har allmän motionstid över hela sessionen. Det gör att det är rätt besvärligt att diskutera, eftersom vi inte får det samlade grepp om och den samlade bedömning av frågan som vi vill ha. Just nu är ett paper på väg från civilutskottet ned till kammaren om räntebidrag. Det gäller 200 miljoner som skall omplaceras eller tas bort. Bostadsbidragen är också aktualiserade. Vi behandlar nu dessa frågor med utgångspunkt från den budget vi har.

Det är alltså svårt att famna bostadsfrågan. Det beror inte bara på att den i sig är komplicerad, har många olika inslag och berör många fält, utan det är också detta att det ständigt förs fram förslag av olika karaktär – tyvärr inte i positiv riktning så att det kan hända någonting bra på bostadsmarknaden.

I det allmänna eländet inom ekonomin för samhället och för människornas försörjningssituation, är ju bostäderna det område där människor har drabbats hårdast, där de fått mest kännning av detta elände.

Det här är ingenting som vi har upptäckt nu. Vi kunde befara detta redan när vi fick en borgerlig regering efter 1976 års val. I 1977 års bostadsdebatt var vi mycket kritiska mot den explosion som hade inträffat på byggnadskostnadssidan. Vi anade och upplevde sedan en minskning i bostadsbyggnandet. Genom att trolla med, men inte förfalska, siffrorna försökte man ge en bild av att det skedde ett ökat bostadsbyggande och att byggnadskostnadsökningen inte var av den besvärande karaktär som vi påstod, trots att vi ibland var eniga om prisutvecklingen över partigränserna i civilutskottet. Vi har varit eniga fast det inte haft några faktiska effekter på handlandet.

Redan 1976 var vi alltså mycket kritiska och pläderade starkt för ingripanden i frågan. Våra förslag avvisades. Då hade ingen fantasi nog att kunna tänka sig den explosionsartade utveckling som vi haft. Jag skulle kunna visa bilder på detta, men det finns paper där det står tryckt. I detta betänkande och i våra tidigare betänkanden finns det kurvor som illustrerar hur kostnadsökningen exploderade. Det började på hösten 1976 och rusade i väg under 1977. Nu har vi en mycket brant störtloppsbacke, där många råkar ut för olyckor.

Bostadsbyggandet har alltså minskat, och nu kräver alla krafter – t. o. m. Entreprenörsföreningen, som är den mest reaktionära intresseorganisation som finns inom näringslivet – ett samhällsingripande för att få till stånd ett ökat bostadsbyggande. Man har ändå inte kunnat få grepp över frågan, så att det kan ske någonting.

Jag kan inte, om jag skall hålla mig inom de 15 minuterna, beröra enskildheterna i utskottsbetänkandet. Jag vet att Margot Wallström kommer att tala om de ungas bostadsproblem, som är en väldigt viktig fråga. Lennart Nilsson kommer att tala om bostadsbidragen, Thure Jadestig behandlar de tomma lägenheterna och boendemiljön osv. Även om vi räknar in detta, kommer vi inte att kunna täcka alla reservationer. Det beror alltså inte på nonchalans mot ärendet, utan det beror på det bristande tidsutrymmet för diskussion av denna rätt mångfasetterade fråga.

Vi har tidigare försökt väcka förslag för att få sprutt på bostadsbyggandet. Senast gällde det momsbefrielse och uthyrningsgarantier, som också finns med nu. Förslagen därvidlag har riksdagen avslagit. Ett genomförande av förslagen skulle emellertid medföra en injektion när det gäller att få litet rulle på bostadsbyggandet. Det skulle bli sänkta byggnadskostnader, och det har ju effekt på produktionen och även på konsumtionen av lägenheter.

Vi har fått avslag hela tiden, men jag kan försäkra att vi inte kommer att förtrötas. Även om det kanske är meningslöst att lägga fram konkreta förslag, kommer vi ändå att göra det och finna nya vinklingar på frågan. För det är nödvändigt att vi får i gång bostadsbyggandet.

Vi har också väckt olika förslag om utredningar för att få ett grepp över frågan och växlat beteckning på det kravet. Där har vi dock också misslyckats. Nu har vi lagt fram ett förslag om att regeringen skall kalla samman partierna för att överlägga om huruvida det finns förutsättningar för att göra ett program för en utredning. Vi har inte gått så långt att vi begärt ett konkret ställningstagande utan vi säger: Låt oss sätta oss ner och resonera om det här.

Nu har ju regeringen tillsatt en förskräcklig massa utredningar på bostadsmarknadens område. Det har aldrig funnits så många utredningar mig veterligt. Det är 24, 25 utredningar som arbetar, och av dem är det 10–15 som har ett entydigt samband med bostadspolitiken. De andra arbetar kanske på litet mera perifera områden och har även andra inslag. Men ungefär 10–15 är direkt knutna till bostadspolitiken.

Vad är det då för utredningar? Ja, det är så att säga ett slags vilrum för regeringens oenighet – när man inte kan komma fram i en fråga tillsätter man en utredning. Det är inte parlamentariska utredningar, utan det är utredningar av typen fackkunniga och experter. Där sitter man och låter de här frågorna vila som man inte kan ena sig om. Samtidigt rusar utvecklingen med marknadskrafterna – subventionerade marknadskrafter kan man säga – åt fel håll i förhållande till de bostadspolitiska målsättningarna på ett olyckligt sätt. Det är detta som vi måste komma förbi. Vi vet alla att byggkrisen har sin orsak i kostnadsutvecklingen, och det är alltså den man måste greppa. Sedan finns det en rad andra sociala effekter som kan åtgärdas, om man tar tag i frågan.

Vad är det då vi vill göra vid de här överläggningarna, som vi önskar att regeringen skall ta initiativ till? Jo, man skall undersöka hur verkligheten ser ut. Vi vet att den är besvärlig, men det vore värdefullt att få den noggrant kartlagd. Och verkligheten borde vi inte tvista om – vi borde kunna vara överens om att vi skall sätta oss ner och granska den. Vi skulle kunna söka komma fram till hur utvecklingen har varit och hur den kan bedömas bli. Vi kunde också själva, var och en för sig, lämna en beskrivning och ange vad vi tycker att man skall göra åt saken.

Då säger man: Det kan vi motionera om, det kan vi diskutera i kammaren. Men alla vet ju att det är fel form för den typen av överläggningar. Sitter man i ett rum och slipper ha TV-kameran i ögat och journalisterna i knäet, då kan

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

man föra en diskussion av helt annat slag. Det ligger ett värde i att kunna göra det.

Jag tror ju inte på något liv efter detta. Men jag är alldeles övertygad om att vi kommer att få ett helt nytt liv efter den här regeringens hädanfärd, och det dröjer förmodligen inte så länge. Utan att vi ger oss på något slags statsvetenskaplig diskussion kan vi väl vara överens om – även om alla inte vill erkänna det – att vi inte får tillbaka en sådan här regering på mycket länge. Vad det än blir för valresultat, så blir det en annan typ av regering. Då kommer alla partierna att ha intresse av att få kunskap om bostadsmarknadens innehåll, och partierna kommer att kunna få sina alternativa förslag utformade genom samhällets medverkan. Jag tycker att det vore väldigt skönt om vi kunde få göra det. Det skulle vi ha glädje av i alla partier. Detta gäller oavsett om vi sedan kan komma överens eller inte.

Att det kan bli så att vi inte alltid blir överens är jag på det klara med. Men det har dock varit en stor intressegemenskap i bostadsfrågan mellan vpk och socialdemokraterna samt folkpartiet och centerpartiet. Jag vet inte om jag skall nämna folkpartiet före centerpartiet eller ej, men mellan dessa två partier och oss har det rått enighet om de grundläggande frågorna i bostadspolitiken. Sedan har det naturligtvis funnits små variationer i uppfattningarna. Folkpartiet med sitt byggmästarinslag har ju alltid haft litet kärlek åt det hållet, man har ju där en sådan doktrinär inställning till näringsliv och samhällsinblandning och är så teoretiskt styrd, att man alltid måste så att säga flagga åt det hållet också när man diskuterar bostadspolitiken, men de sociala krafterna har ju dock tagit överhanden och styrt det hela. I de grundläggande frågorna har vi emellertid haft en intressegemenskap, och det vi har käftat om har bara varit "garneringen".

Av ett helt annat skäl än den här debatten hade jag anledning att läsa i 1946 års riksdagsprotokoll, och det var nästan rörande att läsa vad som då sades i bostadsdebatten. Efter vårt första principbeslut sades i det inledande inlägget från högerpartiet av Axel Mannerskantz i första kammaren: "Jag undrar, om inte denna utveckling i viss mån beror på den statliga dirigerings av bostadsproduktionen, som drivits fram under de senaste åren. Det vore säkerligen lämpligare, om man låte det hela sköta sig självt på samma sätt som förr i världen, då de olika verksamheterna balanserade varandra."

Det var enkelt och klart uttryckt – nu är det utformat mycket mera invecklat, för kansliresurserna har ju ökat i alla partier. Då framfördes precis samma tanke som även i dag gäller för moderaterna. Den tanken gäller inte för centern, och den gäller inte för folkpartiet. Det är viktigt att notera det. Med den regering vi nu har blir centern och folkpartiet oförmögna att gå ut med de åsikter de egentligen har, och då får vi den här väldigt besvärliga situationen. Man pillar litet här och var i de nuvarande reglerna, men detta får ofta motsatt effekt än den som avsetts.

Det är märkligt att vi inte skall kunna vara överens om en så enkel sak som att vi har ett helt nytt samhälle i dag i jämförelse med det vi hade på 1940-talet, då bostadspolitikens grundläggande principer fastslogs. De har

sedan bit för bit ändrats något i fråga om vissa regler, men grundtankarna slogs fast på 1940-talet.

Under 1970-talet har det emellertid skett dramatiska förändringar, utan att vi har omprövat våra medel. Det kunde vara intressant för alla partier att få dessa förändringar belysta med tanke på att de många regler som vi i dag tillämpar är gamla och utformade efter helt andra förutsättningar än de som gäller i dag. Såväl finansieringen som skattepolitiken och bidragspolitiken med de bostads- och räntebidrag som samhället ger skulle kanske se ut på ett helt annat sätt, eftersom vi har ett helt nytt samhälle i dag jämfört med det vi hade i mitten av 1940-talet men också jämfört med det vi hade i början av 1970-talet.

Det är en diskussion om sådana saker vi borde orka med att genomföra, och det kan vara svårt nog att diskutera i offentliga sammanhang, men i en sluten lokal skulle vi kunna ta upp de här frågorna och se om vi inte i varje fall kunde undersöka om de medel vi har tillgodoser de syften som är avsedda, vilket jag alltså betvivlar.

Jag skall inte säga så mycket mera om de förslag vi har framfört i det här avseendet. Utskottsmajoriteten har avstyrkt dem, och jag kan förstå att det kan vara litet plågsamt att sådana här krav reses, för en regeringssamverkan kräver ju sina offer. Jag noterar bara att det är synd, för vi vet ju att det i den här riksdagen finns klara likheter i grundvärderingen hos en stor och bred majoritet. Den lilla sekt som hyllar de fria krafternas spel förhindrar att man i varje fall undersöker hur det hela verkligen fungerar, att man undersöker de metoder som tillämpas, så att vi om något år kan få fram kunskaper för det handlande som vi kanske är beredda att gå in på då.

Nu händer ingenting. Vi krävde exempelvis att vi skulle få ta upp frågan om stadsdelsförnyelse, som det heter. Vi ville förnya våra städer genom att göra deras centra mänskligare och med ett mera socialt innehåll, och vi ville göra förorterna mera urbaniserade – för att använda ett fint ord – så att de blev mer stadsliknande. Vi skulle kunna utnyttja befintliga outnyttjade tomter och kunna förtäta vissa bitar. Detta skulle kunna göras med tanke på exempelvis energibehovet. Man kan spara energi genom att utnyttja redan befintlig bebyggelse och förtäta samhällena. Det går ju att spara pengar, eftersom det redan är färdigt. En av hämningarna i dag har att göra med följdinvesteringarna, när man har byggt en bostad. Ungefär 80 % av kostnaderna för en lägenhet går till följdinvesteringar: gator, vägar, vatten, avlopp, skolor och allt vad det kan vara som kommunerna skall ordna. Och kommunerna har, som vi vet, en mycket dålig ekonomi. Det talar man inte om, men det måste man liksom greppa över. Vissa kommuner har tagit initiativ och undersöker förtätningsmöjligheterna, men här skulle ju staten kunna göra någonting. Vi har krävt att det skulle tillsättas en utredning. Så småningom blev det också en utredning, till namnet. Vad ägnar den sig åt? Jo, den försöker försämra den lägsta godtagbara standarden, som det heter enligt vår krångliga terminologi. Det rör sig alltså om de krav som samhället ställer upp för att bostaden skall kunna fylla en social uppgift när det gäller handikappade och andra. Sådant har man ägnat sig åt för att möjliggöra för

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

dem som vill spekulera i att bygga om kåkarna i våra större städer för att få högre avkastning, bortscende ifrån det sociala ärendet som ju bostadspolitiken har. I stället för att gripa sig an med frågan konkret har man ägnat sig åt detta.

Så förhåller det sig i fråga efter fråga. Frågorna har passiverats, och det är det som är det stora bekymret. Svaret är egentligen givet, men man kan inte underlåta att ställa frågan: Är centerpartiet och folkpartiet nöjda med det låga bostadsbyggandet? Är de nöjda med de fantastiska kostnadsökningarna? Se i vårt förra betänkande! Då finner ni en kurva med en sådan effekt på hyresnivåerna att ni hisnar. Är ni nöjda med detta? Tycker ni att det är bra att det inte händer någonting på exempelvis stadsförnyelseområdet? Vad är det som gör att ni inte vill vara med och ta i frågan? Jag är på det klara med att vi inte kan sitta och förhandla oss fram till gemensamma lösningar i dag, men vi skulle kunna påbörja arbetet för att få en beredskap med tanke på framtiden.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer som fogats till betänkandet.

Anf. 2 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Alldeles bortsett från orsaken till att det inte finns någon från regeringen här när vi skall diskutera bostadsförsörjningen och bostadspolitiken vill jag säga att jag i och för sig inte är förvånad, eftersom vi ju har blivit vana vid sådant – i varje fall under det senaste året. Jag kan väl också förstå att regeringens intresse inte är så värst stort, om jag ser på innehållet i propositionens bilaga 16. Det dåliga intresset avspeglar sig också i det betänkande som vi nu har att behandla. Det är ju skäligen magert. Men det är inte så lätt att göra ett fylligt betänkande på ett så magert underlag som propositionen i det här avseendet utgör.

Den senare hälften av 1970-talet innebar att allt fler steg togs i riktning bort från en social bostadspolitik. Bostaden som en social rättighet, rimliga boendekostnader och rättvisa mellan olika upplåtelseformer, mål som man trodde alla – möjligen med undantag av moderaterna och privata mark- och fastighetsägarintressen – var överens om och också var beredda att i praktisk handling söka uppnå, har den borgerliga regeringen och riksdagsmajoriteten alltmera avlägsnat sig ifrån.

Inför 1980-talet stod frågan om denna utveckling bort från en bostadspolitik med klara sociala förtecken skulle fortsätta eller om kursen skulle läggas om, tillbaka mot en annan, en bättre, en delvis ny bostadspolitik. Svaret blev tyvärr negativt. 1980-talets första år visar att regeringen är beredd att ta ytterligare steg bort från den sociala bostadspolitiken och släppa marknadskrafterna ännu friare på bostadsmarknaden. De problem som redan tidigare fanns – som vänsterpartiet kommunisterna i många olika sammanhang varnat för och föreslagit åtgärder mot – har ytterligare förvärrats.

Den borgerliga regeringens bostadspolitiska misslyckande, dess ovilja och oförmåga att påverka inflations- och kostnadsutvecklingen har lett till en kris på bostadsmarknaden. Bostadsbyggandet har minskat så kraftigt att man kan

tala om bostadsbyggandets sammanbrott. Den starka minskningen har framför allt drabbat allmännyttans byggande av hyreshus. Även om det har skett en förändring beträffande relationerna mellan flerfamiljshus- och småhusbyggande under den sista tiden förändrar det inte bilden i stort. Byggnadskostnaderna har tredubblats och hyrorna har mer än fördubblats under 1970- och början av 1980-talet. Bostadskostnaderna har ökat mer än priserna för annan konsumtion. Orsakerna är inte bara – som ofta görs gällande – att bränslepriserna ökat utan att såväl kapitalkostnader som drift- och underhållskostnader har stigit. Bostadsministern för i budgetpropositionen ett resonemang om att det förhållandet att priserna på bostäder ökar mer än för annan konsumtion medför att efterfrågan på bostäder från grupper som saknar egen bostad kommer att minska efterfrågan. Dvs. om det blir tillräckligt dyrt att bo, löser man en del av problemet med den tilltagande bostadsbristen.

I Stockholmsregionen finns det 40 000 människor i den nya bostadskön, och de representerar närmare 100 000 människor med bostadsproblem. Värst drabbade är ungdomar som inte får möjlighet att bilda egen familj, som inte kan erhålla en egen bostad utan tvingas bo kvar hemma hos föräldrar eller i hyresrum. Bara de som har eller kan få låna upp massor av pengar kan på den svarta marknaden lösa sin bostadsfråga. Liknande situationer, om än inte så svåra, finns på ett tiotal orter i andra delar av vårt land, och det är inte, som ibland görs gällande i debatten, bara ett Stockholmsproblem. Att det sedan på vissa orter t. o. m. finns ett visst överskott mätt i outhyrda lägenheter gör inte situationen bättre för de hundratusentals människorna som saknar eller behöver en bättre bostad.

Bostadsbyggandets betydelse för samhället som sådant och då det gäller sysselsättningen har vi redan i tidigare debatter från vpk vid olika tillfällen framhållit. Under senare tid har också allt flera fackliga organisationer och andra organisationer och sammanslutningar verksamma inom den svenska byggnadsbranschen återkommit med nya varningar om konsekvenserna för hela byggnadsbranschen och samhällsekonomin. Man har därvid pekat på att den kraftiga nedgången av byggandet berör inte bara dem som arbetar inom byggnadsbranschen utan också företag och anställda i en rad branscher, hela byggmaterialbranschen, stora delar av skogs- och träindustrin, verkstadsföretag, transportföretag osv. Omkring 600 000 människor beräknas arbeta inom byggnadsindustrin och byggnadsmaterialindustrin. Det kan vidare också erinras om bl. a. att ett ökat byggande skulle stimulera stora delar av den svenska ekonomin, utan att vår import behöver öka eller vår handelsbalans försämrats.

Jag nämnde tidigare att boendekostnaderna har ökat kraftigt. Sedan mitten av 1970-talet har hyrorna ökat snabbare än lönerna. Den andel av inkomsten som går till hyran för en nybyggd tvårummare har successivt stigit från omkring 17 till över 22 % av den genomsnittlige industriarbetarens lön. Under 1980 och 1981 har denna utveckling fortsatt. Politiska beslut från de borgerliga partiernas sida har medverkat till en ökad höjningstakt.

Det gäller beslut om ändrade skatter och låneregler, indragna eller

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

försämrade stödformer och ett höjt diskonto. Det gäller underlåtenhet att ta itu med orättvisorna på bostadsmarknaden mellan olika boendeformer, vilket inneburit ännu större orättvisor och ett fördjupande av orättvisorna. Av de totalt 20 miljarder kronor som utgår i olika former av stöd till bostadssektorn är nästan hälften skattebortfall som beror på villaägarnas avdrag. Detta indirekta stöd har ökat 248 % under de senaste fem åren. Ränte- och skattestödet per småhus är ungefär 10 000 kr. Motsvarande stöd till hyresgästen är ca 3 000 kr. Och skillnaderna ökar. För fem år sedan var siffrorna 3 500 kr. till småhuset och 1 600 kr. till hyreslägenheten. Stödet till villaägarna har de senaste fem åren ökat mer än dubbelt så mycket som stödet till hyresgästerna.

Herr talman! De borgerliga regeringarnas och de borgerliga partiernas hantering av bostadspolitiken har lett till skador som det kommer att ta lång tid att reparera. Det kommer att krävas stora insatser för att komma till rätta med bostadsproblemen och inte minst den pågående hyresutplundringen. För att undvika en bostadspolitisk katastrof och en situation med fritt fram för privata vinst- och spekulationsintressen måste en vändning åstadkommas och en annan bostadspolitik genomföras. Vänsterpartiet kommunisterna har i en rad motioner, av vilka en del är föremål för behandling här och nu, anvisat vägarna och ställt en rad konkreta förslag, som var för sig skulle innebära förbättringar och sammantagna skulle lösa de största problemen och orättvisorna.

Statsmakterna måste enligt vår mening leva upp till sitt övergripande ansvar för bostadsförsörjningen. Det går inte att fortsätta skjuta ifrån sig problemen med hänvisning till kommunerna. Bostadsbristen måste byggas bort. Nyproduktionen måste stimuleras genom riktade åtgärder för hyreshus i allmännyttig regi. Prisstopp och prissänkningar på byggnadsmateriel, slopad moms på byggandet och fortsatta underhålls- och hyresförlustlån till allmännyttiga bostadsföretag måste genomföras. En omfördelning av bostadssubventionerna från ägarsektorn till hyressektorn måste ske. Ja, det är några av de viktigaste åtgärder som nu snabbt måste sättas in för att rädda vad som räddas kan av en socialt inriktad bostadspolitik.

Det är bara en bostadspolitik med sociala utgångspunkter och ett socialt innehåll som kan lösa bostadskrisen och stoppa hyreshöjningarna. Men då måste regering och riksdag ta sitt ansvar och skapa sådana villkor att nyproduktion, sanering och ombyggnad av bostäder kan ske i tillräcklig omfattning och ge en god miljö. Enda garantin för en bra bostadsförsörjning med låga hyror, bra miljö och verkligt boendeinflytande är ökade samhällsinsatser och samhällsägda bostäder.

Enligt vpk:s mening är det nu nödvändigt att ta till vara alla tillgängliga resurser för att åstadkomma en snabb förändring, för att öka bostadsbyggandet och pressa ned boendekostnaderna. Varje hyreshöjning är en löneminskning, och den nuvarande utvecklingen kan inte få fortsätta. Alla goda krafter – hela arbetarrörelsen, hyresgäströrelsen, SAP, vpk, LO och TCO – borde nu mobiliseras och tillsammans ta upp kampen *mot* hyreshöjningarna och orättvisorna på bostadsmarknaden och *för* en annan,

en rättvis, social och solidarisk bostadspolitik. De resurser som finns måste utnyttjas på ett riktigt sätt med en annan omfattning och en annan inriktning än vad den borgerliga bostadspolitiken åstadkommit.

I det betänkande vi nu behandlar finns ett stort antal vpk-motioner. Jag kommer inte att kommentera dem särskilt mycket utan vill bara kort erinra om det konkreta innehållet i några av dem. Inga Lantz och Sven Henricsson kommer f. ö. att uppehålla sig vid de motioner som handlar om boendemiljö, kollektiva boendeformer, markfrågor samt underhålls- och hyresförlustlån.

Vpk har återkommit med förslag om ett mål för ökat bostadsbyggande med igångsättning av 70 000 lägenheter per år genom nybyggnad och 20 000 lägenheter genom ombyggnad. Vidare har vi föreslagit att nyproduktionen främst skall avse hyresbostäder, som förvaltas av allmännyttiga bostadsföretag. Ändrade förutsättningar och villkor för finansieringen av bostadsbyggandet och särskilda ränte- och amorteringsfria lån till de allmännyttiga bostadsföretagen är andra förslag.

Vi har i stort sett förnyat tidigare förslag till åtgärder i syfte att stoppa hyresutvecklingen och kraftigt begränsa hyreshöjningarna på hela hyresmarknaden. En del av våra förslag har tidigare behandlats i andra sammanhang eller kommer senare att behandlas.

Gemensamt för de olika vpk-förslagen är att vi föreslår ett riktat statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen som den enda möjliga vägen att snabbt komma till rätta med de största bristerna. De allmännyttiga bostadsföretagen tillkom som ett resultat av hyresgästernas och hyresgäst-rörelsens kamp. Staten och kommunerna måste nu slå vakt om allmännyttan, underlätta dess fortbestånd och vidareutveckling för hyresgästernas bästa. Ett genomförande av vpk:s förslag om hyresförlust-, underhålls- och markförvärvslån liksom förslaget om en "frysning" av kapitalkostnadsnivån för allmännyttan och andra förslag skulle få positiva effekter för landets hyresgäster i form av lägre hyror, bättre boendemiljö och större möjligheter till inflytande.

Herr talman! En annan stor och viktig fråga som behandlas i förevarande betänkande gäller bostadsbidragen, och jag kommer ganska utförligt att uppehålla mig vid dessa.

Först då till frågan om hyresgränserna, som behandlas på s. 42 och 43 i civilutskottets betänkande. Vpk föreslår att den nedre hyresgränsen ligger kvar på 500 kr. och inte höjs med 50 kr. enligt förslag i budgetpropositionen. Vpk-förslaget medverkar dels till att bostadsbidraget inte urholkas för hushåll med låga inkomster som har råd att efterfråga endast bostäder med ganska låg hyra, dels till att bostadsbidraget generellt ökar med 40 kr. per månad för alla utöver regeringens förslag. Som vi framhåller i vpk-motionen 1454 är det fjärde gången i rad som Birgit Friggebo föreslår att den nedre hyresgränsen skall höjas.

Den övre hyresgränsen föreslås i vpk-motionen differentierad för varje barn och höjd i förhållande till regeringens förslag. Differentieringen medför en bättre anpassning mellan utgående bostadsbidrag och faktisk bostadskost-

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

nad, och höjningarna kan i någon mån bidra till en anpassning av hyrorna efter de hyresuppgörelser som kommer i slutet av 1981. Vpk har förordat höjda övre hyresgränser för familjer med två barn och för familjer med fyra eller flera barn – alltså återigen en profil till gagn för hushåll med stor försörjningsbörda. Det bör noteras att utskottet inte invänder mot resonsemanget i vår motion på annat sätt än att anföra att förslagens genomförande kostar 300 milj. kr.

På s. 44–45 i betänkandet behandlas frågan om inkomstprövning för bidragstagare med studiemedel. Vpk avstyrker regeringens förslag om att studiemedel skall beaktas när bostadsbidrag bestäms. Regeringsförslaget innebär att lånemedel skall beaktas som inkomst. Denna halsbrytande principiella nyordning kritiserats även av Christina Rogestam i centermotionen 1077, men varken vi eller hon har fått gehör för uppfattningen om det olämpliga i regeringens förslag. Utskottet tillstyrker förslaget avseende bidragsåret 1982, då alltså hälften av studiemedlen skall räknas med när bostadsbidraget bestäms. Visserligen instämmer utskottet med vpk, Christina Rogestam och socialdemokraterna om att förslaget avseende år 1983, då hela beloppet av studiemedlen skall räknas in, bör anstå, vilket innebär ett avsteg från regeringens förslag i budgetpropositionen. Vpk har tidigare vänt sig mot att studiemedel skall räknas som lön och har svårt att förstå hur man kan acceptera en sådan princip från de övriga partiernas sida. Alla de studerande i det här landet som berörs ställer sig fullt förståeligt samma fråga: Hur kan man komma fram till en uppfattning som innebär att det jag lånar för att klara mina studier och som jag sedan skall betala tillbaka skall likställas med lön eller inkomst?

När det sedan gäller inkomstgränserna vill både vpk och socialdemokraterna gå utöver regeringens förslag. Sålunda är vi eniga om att den nedre inkomstgränsen inte skall sänkas för ensamstående utan barn. Såväl för dessa som för barnfamiljerna skall inkomstgränserna sättas helt oberoende av om hushållen består av en eller två vuxna – tillämpade utrymmesnormer ger också stöd för en sådan uppfattning. Här kan erinras om förra årets debatt då diskussionen om differentierade nedre inkomstgränser var ganska omfattande. Sänkta eller otillräckligt höjda inkomstgränser innebär fortsatt minskning av antalet bidragstagare. Minskningen har varit stor under de senaste åren, och detta synes vara i linje med regeringens politik. Som framgår av vpk-motionen drabbas främst hushåll med låga inkomster av regeringens ovilja att höja inkomstgränserna – åtminstone i takt med löneutvecklingen.

Herr talman! Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna skall enligt regeringens och utskottets förslag förändras. Bostadsministern föreslår en sänkt statsbidragsandel från 43 % till 38 % i syfte att tillföra statsbudgeten en beräknad besparing inom SKBB- och KBT-systemen om 440 milj. kr. Förutom att vpk inte accepterar en förändrad kostnadsfördelning vill jag i detta sammanhang anföra följande: Besparingarna inom SKBB-systemet hade ursprungligen beräknats till 260 milj. kr. Emellertid har, som framgår av betänkandet s. 26, besparingarna nu beräknats till 200

milj. kr., varav 155 miljoner kommer att sparas fr. o. m. budgetåret 1981/82. Låt mig då också konstatera att bostadsministern inte räknat med utgiftsökningar med 110 milj. kr. som inträffat fr. o. m. den 1 januari 1981.

Av den omfattande besparingen på 260 milj. kr. återstår för nästa budgetår sålunda ca 45 milj. kr. Som vi framhållit i vpk-motionen innebär en beräknad besparing som är högre än en verklig att kommunerna delvis får betala besparingen. Som framgår av betänkandet på s. 28 får kommunerna betala 125 milj. kr., om statsbidragsandelen enligt regeringens förslag bestäms till 38 %.

Herr talman! Birgit Friggebo brukar säga att vi i vänsterpartiet kommunisterna inte kan ange hur våra reformer skall finansieras – något som är oriktigt, då vi faktiskt brukar ha täckning för vad vi föreslår. Man kan emellertid nu på goda grunder och med hänvisning till vår motion, till utskottsbetänkandet och till vad jag här anfört hävda att bostadsministern låter kommunerna betala en stor del av hennes besparingsförslag. Det är tydligen inte så väl beställt med finansieringsberäkningarna på Birgit Friggebos departement. Jag tycker därför att man borde ligga lågt när det gäller att anklaga andra för att de inte har täckning för sina förslag och för att de har gjort dåliga beräkningar. Jag har ganska utförligt uppehållit mig vid den här saken för att illustrera att det sannerligen inte alla gånger är så helt med den ekonomiska täckningen i regeringens förslag.

Jag yrkar bifall till samtliga vpk-motioner som behandlas i civilutskottets betänkande nr 29.

Anf. 3 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I sina inledningsanföranden uppehöll sig Per Bergman och Tore Claeson vid alla de brister som enligt deras uppfattning finns i den förda bostadspolitiken. Tore Claeson inledde med att säga att det var ett mycket magert betänkande från civilutskottet, och han skyllde det på att det var en dålig proposition. Men det är faktiskt bara en liten del av sanningen i så fall, därför att ett omfattande bostadspolitiskt betänkande förutsätter att det finns en konkret och berättigad i motioner framförd kritik mot de förslag som finns i bostadspropositionen. Även om vi är duktiga på att skriva betänkanden i civilutskottet klarar vi inte av att åstadkomma ett mustigt betänkande på en massa gamla rostiga spikar. Det har varit ytterst litet av konkret innehåll i de väckta motionerna. Det är samma sorts yrkanden som återkommit år efter år och som vi tidigare har argumenterat för inte skulle föranleda några åtgärder. Vi har den här gången gjort det ganska summariskt och kortfattat. Om betänkandet är magert är det alltså också beroende på att man från oppositionspartiernas sida inte har klarat av att konkretisera vilka åtgärder man vill att riksdagen skall fatta beslut om för att få en annorlunda bostadspolitik.

Får jag säga några ord om vissa viktiga bitar i bostadspolitiken, och låt mig först ta frågan om bostadsbyggandets omfattning. Utskottet är ense om att vi behöver ett något högre bostadsbyggande än det som den nuvarande utvecklingen tyder på att vi kommer att få. Däremot tror jag att man kan vara

Nr 118

**Fredagen den
10 april 1981**

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

klar över att de förslag till nivåer för bostadsbyggandet som vpk föreslår skulle innebära ett alldeles för högt bostadsbyggande, som skulle skapa problem med outhyrda lägenheter. Det var ju ett svårt problem bara för något år sedan. Om man studerar statistiken finner man att det minskade bostadsbyggandet relativt sett ändå medför en något större ökning av nettotillskottet av bostäder än vad det höga bostadsbyggandet gjorde på sin tid. Det beror naturligtvis på att vi relativt sett har en betydligt mindre rivning av lägenheter och också en minskad omflyttning av människor i det här landet. Man skall också komma ihåg att vi har byggt upp ett lägenhetsbestånd i landet på mellan 3,7 och 3,8 miljoner lägenheter. Det är en sak som man måste observera när man diskuterar möjligheten av ett högt nybyggande i framtiden.

Däremot finns det naturligtvis intresse av en ökad ombyggnadsverksamhet. Den har ökat under de sista åren av 1970-talet – från 1975 fram till 1980. Det behövs säkert nya idéer för hur man skall komma vidare och få till stånd en stadsförnyelse av den karaktär som Per Bergman berört. Det behövs bl. a. experiment för att få fram goda idéer, och utskottet har noterat att det är ett värdefullt förslag som finns i propositionen om en extra ram på 5 milj. kr. för experimentbyggnadsverksamhet i den här sortens områden.

Vi kan också konstatera, när vi talar om att bostadsbyggandet har varit och är i en svacka, att vi under ett antal år har vidtagit åtgärder som innebär att man försöker pressa ned bostadstytorna inte minst i de småhus som byggs. Man har alltså ändrat lånebestämmelserna – dragit ned lånen – för att få mindre storlekar på lägenheterna. Det innebär naturligtvis omställningsproblem både för enskilda, planmässigt och för fabrikationen av byggnadsmaterial. Men det bör kunna ge till resultat att man nu kommer ned på en rimligare kostnadsnivå, och därigenom skulle antalet lägenheter på nytt kunna öka.

Regeringen aviserar också en undersökning av om konkurrensvillkoren haft en hämmande inverkan – och om så är fallet vill man åstadkomma förändringar.

Jag vill också nämna en sak som vi noterar i betänkandet. Under ett antal år har det fortlöpande skett decentraliseringar inom bostadslåneorganisationen och administrationen, men vi har pekat på en del problem ytterligare och tagit fram ett expempel på hur pass trassligt det kan vara med olika låneformer. Vi har gjort det därför att vi vill peka på att det finns ett stort behov av att gå vidare med åtgärder från regeringens eller bostadsstyrelsens sida. Vi tror att det är angeläget att åstadkomma ytterligare förändringar för att få en ökad decentralisering av beslutsfattandet och en rationalisering inom systemet.

Jag skall sedan kommentera en del av reservationerna. Per Bergman höll sig i sitt inledningsanförande i stort sett till den första reservationen från socialdemokraterna, där man yrkat att regeringen bör försöka få till stånd överläggningar mellan riksdagspartierna om den framtida bostadspolitik.

Den fråga man ställer sig är om det yrkandet är ställt därför att

socialdemokraterna inte har kunnat prestera egna förslag på en rad områden, där de anser att politiken f. n. går i fel riktning. Jag vill ändå tolka det på det sättet att socialdemokraterna är uppriktigt intresserade av att diskutera de bostadspolitiska riktlinjerna i fortsättningen. Vi menar att det knappast är en riktig metod att riksdagen talar om för regeringen hur beredningen av politiska förslag skall gå till. Det finns möjligheter till överläggningar mellan partierna på många olika sätt, och detta måste i första hand vara en sak som regeringen avgör.

Det konstaterades – och det är riktigt – att regeringen har tillsatt ett stort antal utredningar. En del av dem har lämnat sina betänkanden, och en del är snart färdiga. Jag tycker att vi kan vara ense om att det ur riksdagens synpunkt är värdefullt om det omfattande utredningsmaterial som kommit fram på olika områden kan sammanfattas till samlade förslag som spänner över större områden på en gång.

Det aviseras också – det noteras i vårt betänkande – en särskild översyn av skatte- och bostadspolitiska frågor. Det är alltså bostads- och budgetministrarna som skall ta fram underlaget för den.

Jag noterar som ett inslag i den socialdemokratiska inställningen att man i år på ett flertal punkter accepterar förändringar i regelsystem och villkor som man under tidigare år motsatt sig. Detta ställningstagande måste bero på att man accepterar begränsningar även på bostadssektorn i ett kärvat ekonomiskt läge.

Vad jag har sagt om spelreglerna mellan de olika partierna har lett oss fram till att avstyrka socialdemokraternas krav på att riksdagen skulle säga till regeringen att den nu måste sammankalla partierna för att diskutera hur utredningsarbetet skall läggas upp och vad som skall utredas.

I reservation 2 tar socialdemokraterna upp frågan om byggprisutvecklingen och kontrollen av den. Det är självklart att regeringen måste vara intresserad av att hålla kostnadsutvecklingen på byggsektorn i schack. De prisökningar som sker på bostadsbyggandets område slår ju direkt mot statsbudgeten, genom att vi måste ställa ett ökat antal miljoner till förfogande som låne-medel. Vidare medför den garanterade räntan, under-skottsavdragen osv. att subventionerna ökar. Därför är det angeläget att det utredningsarbete som pågår blir färdigt och ger oss underlag att diskutera olika åtgärder i detta avseende.

Jag skall också kommentera de socialdemokratiska reservationer som berör speciella grupper och först ta upp ungdomarnas situation på bostadsmarknaden.

Utskottet konstaterar att lägenhetsfördelningen i första hand är en kommunal fråga. Det görs naturligtvis en bedömning centralt, vilken typ av lägenheter som i första hand efterfrågas eller behövs inom den framtid man kan överblicka. Men i första hand är detta ett arbete som i detalj utförs på den kommunala nivån.

Här har vi som är kommunalpolitiskt engagerade en stor möjlighet att varje år i våra kommuner diskutera de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen och se till att man där försöker tillgodose de behov som finns av

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

t. ex. mindre lägenheter för att täcka de yngres efterfrågan på bostäder. Samma önskemål har uttryckts för att tillgodose äldre människors behov av lägenheter.

Litet annorlunda ligger det kanske till när det gäller genomgångsbostäder för invandrare. Där kan kommunerna inte på samma sätt förutse behoven. Men vi noterar att den nya utlänningslagen förutsätter att de flesta har bostad innan arbetstillstånd beviljas. Dessutom gör invandrarutredningen i sitt arbete överväganden på det här området. Det är självklart att regeringen har ett ansvar för att på olika sätt medverka om det uppstår speciella situationer.

Jag konstaterar, som jag redan nämnt, att socialdemokraterna nu accepterar att vi inte längre har någon markförvärvslångivning. Socialdemokraterna vill göra en markering av att de tycker att möjligheterna för kommunerna att uppta lån för markförvärven är viktig. De vill därför ha någon form av prioritering vid den kommunala upplåningen. Men i övrigt har de accepterat att den statliga markförvärvslångivningen har upphört.

Jag vill också kommentera reservationen om samlingslokaler, där reservanterna har ett yrkande om högre ramar. Det råder stor enighet om att samlingslokaler är en mycket viktig servicedel i vårt samhälle. Stödet har ökat under ett antal år. Inte minst är det de insatser man har kunnat göra med sysselsättningsstöd som givit möjligheter att då och då få en extra skjuts på verksamheten. Jag vet att de organisationer som företräder de här intressena har uppvakat regeringen, och i de diskussioner som pågår om extra åtgärder på byggarbetsmarknaden betraktas ju detta som ett mycket intressant område att kunna investera i.

Får jag sedan säga några ord också rörande motionerna om bostadsbidragen.

Vi konstaterar att bostadsbidragen höjs med 300 kr. per barn till 2 160 kr. per år. Vi noterar att det stora flertalet familjer får en förbättring genom de föreslagna åtgärderna. Vpk har ett flertal yrkanden – bara yrkandet om en förändring av den nedre hyresgränsen leder till en ökad kostnad på 300 miljoner. Enligt majoritetens uppfattning finns det inte förutsättningar för att göra de höjningar och de förändringar av gränser som föreslagits i motioner från socialdemokraterna och vpk.

När det gäller studiemedelsberäkning som inkomst har vi i utskottet enats om att tillstyrka den del av regeringens förslag som berör nästkommande budgetår. Vi har gjort det därför att ett flertal debattfrågor hänvisats till bostadsbidragskommittén enligt tidigare beslut här i riksdagen. Jag tycker att det är nödvändigt att ta del av det material som bostadsbidragskommittén skall kunna presentera redan under sommaren, för att på det sättet få ett underlag för riktiga avvägningar mellan olika grupper som skall ha tillgång till bostadsbidrag. Förhoppningsvis blir det möjligt att redovisa detta i nästkommande budgetproposition. Vi vill naturligtvis att reformerna skall få en inriktning som syftar till "att i första hand stödja trångbodda hushåll och hushåll med stor försörjningsbörda". Detta skrev utskottet vid 1979/80 års riksmöte.

Beträffande statsbidragsprocenten är det i och för sig ett riktigt konstaterande som Tore Claeson gör, att om man utgår från det läge som var för handen när diskussionerna om en förändring av bidragsprocenten startade, så klaffar det inte exakt med den bidragsprocent som riksdagen har fattat beslut om. Men vi har inte funnit att avvikelserna är tillräckligt stora för att vi skulle föreslå en justering. Det är också så att ett fortsatt reformarbete kan innebära att även den kommunala kostnaden minskar, och i så fall får vi den procentsats på 38 som är beräknad i underlaget.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 4 PER BERGMAN (s) replik:

Herr talman! Att socialdemokraterna fogat bara 15 reservationer – det är i och för sig inte bara – till betänkandet och att betänkandet inte är tjockt har många orsaker. Kjell Mattsson. Jag anförde tidigare att regeringen nu droppar propositioner med någon månads mellanrum som föranleder oss att ta upp frågor som egentligen skall behandlas i det här sammanhanget. Jag sade också att det är ett betänkande på väg från civilutskottet om räntebidragen – det är en förändring som avser åtskilliga hundratals miljoner och som vi egentligen skulle behandla nu. Det gäller barnbidragen och bostadsbidragen; var vi skall lägga pengarna någonstans kan vi tvista om.

Det gällde tidigare bl. a. momsén, som är ett viktigt inslag för oss när det gäller bostadsbyggandets omfattning. Det förslaget har redan behandlats, så det här med rostiga spikar får vi ta för vad det är. Men den verklighet som speglas i riksdagstrycket talar ett annat språk. Vi försöker vara på alerten och vara konkreta i en rad frågor. Att vi inte alltid kan fullfölja våra önskningar från tidigare beror inte på att vi släppt tankarna på detta eller förlorat viljan att göra något utan på det eländiga tillstånd som den nuvarande regeringen har skapat i landet. Vi vet alla vilken ekonomisk situation vi har – vilken skuldbörda vi har, vilken statsbudget vi har. Detta kan vi inte blunda för. Vi kan tycka mycket illa om den, om vi vill. Men här är det fråga om en verklighet från vilken vi måste utgå. Detta innebär att vi får avstå från yrkanden som vi annars normalt sett skulle ha ställt. Vi kan som exempel ta marklånefonden. Vi har inte avstått från tanken på en marklånefond och kommunernas möjligheter att låna pengar för att göra markförvärv. Vi har samma värdering i denna fråga som bostadsstyrelsen och anser att detta problem måste lösas på något sätt, om vi skall kunna föra en vettig bostadspolitik framöver.

Det finns således mycket att tala om och mycket att skriva om, men den bistra verklighet som vi har att utgå ifrån förändrar också förutsättningarna för det hela.

Jag vill sedan bara ta upp frågan om regeringens försök att komma åt byggnadskostnaderna. Här har gjorts utredningar. Vi krävde redan tidigt en parlamentarisk utredning, en byggnadskostnadsutredning, inom den bransch i svenskt näringsliv som kanske mest är beroende av staten och som helt bygger på förutsättningarna att statliga bostadslån beviljas och där det råder minst insyn och minst inflytande. Om vi kunde vara bara tio procent så

hårda i nyporna mot dem som bygger hus som en privat bank är när den lånar pengar till ett företag, då skulle det kunna bli effekter. Men det fordras politiska beslut för att vi skall få effekt och insyn i verksamheten.

Anf. 5 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Kjell Mattsson säger att innehållet i motionerna avgör också innehållet i betänkandet och talar om att det är gamla förslag som vpk kommer med och att resultatet därför inte kan bli något annat. Om vpk alltsedan början och mitten av 1970-talet har formulerat en rad krav och förslag till åtgärder i syfte att komma till rätta med bristerna på bostadspolitikens område, kan vi naturligtvis inte avstå från att komma tillbaka med kraven och upprepa dessa som vi tycker riktiga krav – krav som f. ö. är väl underbyggda i den allmänna opinionen, i hyresgäströrelsen, i fackföreningsrörelsen osv. Vi kan inte avstå från detta bara därför att de är likartade med krav som vi tidigare har ställt. Det är ju regeringens politik eller brist på riktig bostadspolitik som gör att vi måste återkomma och ställa dessa förslag till förändringar och förbättringar på bostadspolitikens område.

Kjell Mattsson säger att vi behöver ett något ökat bostadsbyggande och att vpk:s förslag på denna punkt ligger alldeles för högt – det kan innebära outhyrda lägenheter. Här spelar, som jag sade i mitt inledningsanförande, frågan om vad det kostar att bo en mycket stor roll. Om det får fortsätta på det sätt som skett med ständigt stegrade kostnader och ständigt stigande boendekostnader, kommer man att lösa en del av problemet med den bostadsbrist som finns genom att det blir alltför dyrt att bo – folk kan helt enkelt inte efterfråga eller hyra de bostäder som produceras. Men det är inte den vägen vi vill gå. Vi vill gå en annan väg. Vi vill göra boendet billigare, vi vill stoppa den pågående hyresutplundringen och hyresutvecklingen och få till stånd ett förhållande som innebär att alla de hundratusentals hushåll och familjer här i landet som saknar en egen bostad och som behöver en annan och bättre bostad får möjlighet att byta upp sig.

Beträffande resonemanget om kostnaderna för vpk:s förslag till bostadsbidrag vill jag säga att vi har tacksägelse för dessa. Vi har redovisat i detalj hur man skall klara kostnaderna för de förslag som vi ställer på bostadspolitikens område, även när det gäller bostadsbidraget.

Anf. 6 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vi har vare sig tid eller anledning att nu ta upp en diskussion om orsakerna till det ekonomiska läge som råder i vårt land. Den frågan behandlas ju i många andra debatter i kammaren. Jag vill bara konstatera att den situation som föreligger har medfört att åtstramningar har måst vidtas på olika områden.

Jag vill med anledning av Per Bergmans replik bara säga att det förhållandet, att man från socialdemokraternas sida inser detta och avstår från att föra fram förslag som man i och för sig fortfarande tycker är bra men inte möjliga att i dag realisera, kan vara en bra utgångspunkt för att diskutera utformningen av framtida åtgärder.

Tore Claeson sade att vpk naturligtvis inte kan avstå från att komma tillbaka med sådana förslag som partiet under ett antal år har fört fram för att försöka genomföra den bostadspolitik som vpk tycker är riktig. Javisst, vpk har naturligtvis rätt att göra detta, men jag vill bara konstatera att mycket stora riksdagsmajoriteter har avslagit vad vi anser vara orealistiska förslag och att vi därför har behandlat dessa förhållandevis kortfattat.

Låt mig bara ställa en fråga till Tore Claeson. Han sade i sitt första inlägg att bostadskostnaderna skall nedbringas. Jag måste då fråga: På vilka punkter måste de skäras ned? Är det kommunen som tar för mycket betalt för tomt och ledningar? Eller är det de allmännyttiga bostadsföretagen – det är ju huvudsakligen allmännyttan som bygger flerfamiljshus i dag – som tar för mycket betalt? Är det entreprenörerna, byggnadsarbetarna eller byggnadsmaterielindustrin som tar för mycket betalt?

Eller är det bara kapitalkostnaderna som är för höga? Jag vill peka på att vi har en starkt subventionerad ränta. Första året betalar man bara 3 % ränta medan den verkliga räntekostnaden ligger på 12,75 % för bostadslån. I samhället i övrigt ligger räntan dessutom ytterligare några procent högre.

Vilka är det som drar för höga kostnader på varje avsnitt, och var kan man radikalt sänka bostadskostnaderna? Eller är det här kanske bara fråga om tricket att man inte vill lägga kostnaderna på bostäderna utan någon annanstans i samhället.

Anf. 7 PER BERGMAN (s) replik:

Herr talman! Det var synd att Kjell Mattsson inte sade det han nu sade också vid utskottsbehandlingen av vår motion. Vi vill utgå enbart från de verkliga förhållandena och önskar klarlägga dessa. Vår utgångspunkt är den verklighet som människorna har att hantera, och vi formar våra åtgärder för att förändra den. Det är den huvudsakliga bakgrunden till vårt yrkande beträffande en översyn, vilket nu betraktas som en ovanlig åtgärd.

Vi har dock en ovanlig situation, med en ovanlig regering – det kan väl alla vara överens om, även om alla inte vill säga det offentligt. Vi har aldrig tidigare haft och kommer väl aldrig att få en regeringskoalition som den vi nu har. Det är också det som gör att man måste tillgripa ovanliga åtgärder, som att lägga sig i sådant som man normalt inte skall befatta sig med.

Kravet på en allsidig utredning reses nu från alla håll. Jag fick i går med posten ett tungt program från Arbetsledareförbundet, SALF, med krav på byggnadsverksamheten. Programmet inleddes med ett krav på att det nu snabbt måste läggas fast ett långsiktigt mål för bostadspolitik. Det är något som man saknar.

Metall, ett fackförbund som jag har glädjen att tillhöra, har sänt ut ett material där man kräver en fullständig omprövning av bostadspolitik, eftersom den inte svarar mot de behov och den situation som vi nu har. Sådana krav reses från alla håll utom från dem som sitter i regeringsställning. De ser inte den verklighet som de varit med om att skapa och som vi måste försöka påverka.

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Anf. 8 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Det är egentligen rätt fantastiskt att civilutskottets ordförande tydligen inte har kunnat läsa och begripa innehållet i de vpk-motioner som nu föreligger till behandling. Om Kjell Mattsson gör det får han svar på de frågor som han nu ställde till mig om vad det är som skall förändras och göras för att man skall stoppa utvecklingen av boendekostnader. Kjell Mattsson vet i själva verket lika bra som jag att våra förslag på den punkten är mycket konkreta. Vi har föreslagit åtgärder på alla de områden som bestämmer vad det kostar att bo.

Det gäller frågan om finansieringen, de pengar som behöver lånas, och vad det kostar i fråga om räntor. Det gäller frågan om den mark man skall bygga på. Det gäller frågan om byggnadsmaterialproduktionen. Det gäller frågan om själva byggandet. I alla dessa olika led finns det vinst- och spekulationsintressen, som gör stora pengar på att vi måste ha någonstans att bo.

Och så frågar Kjell Mattsson: Är det på det sättet att det bara är på bostadsområdet som man skall göra dessa insatser? Svaret på den frågan är både ja och nej. Det finns många områden i samhällslivet där statsmakterna, stat och kommuner, måste ställa upp för invånarnas bästa. Men det gäller kanske alldeles speciellt bostäderna. Från vpk:s sida betraktar vi bostaden som en social rättighet – precis som alla andra partier säger att de betraktar den. Men vi menar att man måste leva upp till detta. Om man betraktar bostaden som en social rättighet måste det innebära att man gör särskilda insatser i bostadspolitiken och på bostadsområdet för att garantera alla invånare rättigheten till en bra bostad till hyggligt pris i en bra miljö. Det är bakgrunden till våra förslag till bostadspolitiska åtgärder, som vi tvingas upprepa och som vi ämnar komma tillbaka med, Kjell Mattsson.

Anf. 9 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Felet med uppläggningsen från den socialdemokratiska sidan är att de utgår från att det bara är de själva som har riktiga uppfattningar och att regeringspartierna antingen inte har några uppfattningar eller inte kan samsas om dem. Det är bara att konstatera att regeringen under ett antal år har dragit i gång ett omfattande utredningsarbete och på det sättet skaffat fram underlag. En del förslag är ute för yttranden, och en del utredningar är färdiga. Detta har vi inte gjort för skojs skull utan därför att vi har sett att det finns problem på detta område. Detta material skall sedan användas som underlag för förändringar.

Tore Claesons inlägg ger inte något svar på min fråga. Vpk:s förslag sänker inte de kommunala kostnaderna för att ta fram byggbar mark. Det sänker inte heller bostadsföretagens kostnader. När det gäller kapitalkostnader så finns det väldigt litet kvar – det är 3 % som man kan operera bort. Vpk:s förslag är fortfarande ett illusionsnummer.

Visst kan man säga att bostaden inte kostar ett enda dugg, men det är under förutsättning att vi är beredda att betala bostaden över skattsedeln, genom mervärdeskatten eller andra former av beskattning. Man trollar för den skull inte bort kostnaderna. Men vpk bygger hela sin bostadspolitiska

argumentation på att man kan ta bort kostnader. Så är det inte alls. Ta bara detta med att en del av bostadskostnadsökningen ligger i att vi i dag har betydligt högre uppvärmningskostnader, vilket bl. a. beror på höjda oljepriser och höjd oljebeskattnng. Sådant kan man inte bara tänka bort, utan det är en faktisk kostnadsökning som någon har att betala. Det rimliga är då att det är den som förbrukar som betalar.

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Anf. 10 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Traditionellt har staten mött en allmän nedgång i konjunkturen med en ökad satsning på byggandet i vårt land. Detta har berott på att man har gjort bedömningen att det är fördelaktigt vid en lågkonjunktur att just satsa på bostadsbyggande. Detta har skett genom att staten har gått in med olika stimulansåtgärder. Dessa åtgärder har till övervägande del bestått av ökade ekonomiska bidrag till bostadssektorn. Grunden för detta resonemang, att i en lågkonjunktur öka bostadsbyggandet, har varit att vi dels har haft en allmän bostadsbrist i landet, i stort sett utbredd på alla orter, dels det faktum att bostadsbyggandet är en inhemsk industri, som alltså inte belastar bytesbalansen och på det viset inte är betungande för Sverige i handeln med utlandet. Detta har varit en riktig politik, och den har oftast omfattats av alla politiska partier.

Situationen i dag är dock något annorlunda. Dels har vi i dag ingen allmän bostadsbrist i landet – det kan vi gott konstatera. Den bostadsbrist vi har är koncentrerad till ett fåtal orter, främst då storstadsområdena. Dels är landets ekonomi en helt annan än vid tidigare tillfällen när man har kunnat utnyttja ökade ekonomiska bidrag. Detta har alltså medfört att regeringen har varit återhållsam med just denna typ av ekonomiska stimulanser.

Det har oppositionen på olika sätt pekat på i detta sammanhang. I och för sig kan man ha förståelse för att oppositionen vill lösa de här problemen på det sätt som man traditionellt har gjort. I det betänkande som vi nu behandlar återkommer det i flera motioner att man efterlyser ökade satsningar från regeringens sida med pengar för att stimulera byggandet. I motion 629 (s) vill man införa bidrag från staten till projekteringskostnader och på det sättet uppmuntra bostadsföretagen att projektera och lägga upp en projekteringsreserv.

Utskottet har avstyrkt denna motion, med motiveringen att vi inte tror att det är den typen av stimulansåtgärder som är lämpliga i dagsläget. Det är väl å andra sidan möjligt att, om man skulle satsa på det förslag som förs fram i den motionen, det skulle ge en viss stimulans, att man skulle locka fram ett ökat arbete på projekteringssidan. Men det finns risker med ett sådant förfarande. Man får alltså projekterade objekt färdiga, liggande och väntande på att kunna genomföras. Med tiden blir, som vi vet, ofta sådana här projekt inaktuella, och då har man förstört en del pengar på det viset.

I den socialdemokratiska motionen 1071 och i vpk-motionen 1855 framförs förslag om att stimulera bostadsbyggandet genom att införa stöd till företag som får förluster i form av uteblivna hyror för bostäder som inte blir uthyrda.

Det är en viss skillnad i utformningen av de båda motionerna, men tanken bakom dem är densamma: samhället bör ge stöd till företag som har bostäder som står tomma.

I det ekonomiska läge vi befinner oss i är det emellertid tveksamt om den rätta vägen att gå är att uppmuntra ett bostadsbyggande "på lager" runt om i landet. Vad vi skall göra – det anser åtminstone jag – är att bygga på de orter där man har bostadsbrist och koncentrera byggandet där, och inte bara bygga på lager. Utskottet har också avvisat det här förslaget, och det kan i sammanhanget nämnas att vi nu har avvecklat de stöd som tidigare fanns på detta område.

I samma motion från socialdemokraterna, nr 1071, och i motion 1456 från vpk behandlas frågan om bidrag till förbättring av boendemiljön. Det är ett gammalt kärt ämne. Vi hade det uppe till diskussion i kammaren i fjol och i förfjol. Vid riksmötet 1979/80 beslöt riksdagen att ändra reglerna för de lån som gäller i det här avseendet, så att medlen verkligen destinerades till de områden där det största behovet finns. Socialdemokraterna och vpk motsatte sig den prioritering som vi då gjorde, och nu återkommer man med krav på ökade stimulanser på det här området. Utskottet har emellertid funnit det vara alldeles för tidigt att efter så kort tid ändra bidragsreglerna nu, och när det gäller ramarna för stödet är det ekonomiska utrymmet i landet dessutom sådant att det inte finns möjligheter att göra det.

Socialdemokraterna för vidare i motion 1076 fram ett önskemål om att 2 miljoner av lånet till experimentbyggande inom bostadsförsörjningen skall satsas på försöksverksamhet med hissinstallationer. Det finns totalt 5 miljoner för experimentverksamheten, och socialdemokraterna vill alltså nu specialdestinera 2 miljoner till dessa försök med hissinstallationer. Utskottet har gått emot detta yrkande. Vi tycker inte att det är vår uppgift att prioritera i fråga om de medel som finns anvisade för detta, men i sak kan vi instämma i att det är viktigt att vi försöker att på bästa sätt lösa frågan om hur man skall kunna göra hissinstallationer i äldre byggnader så att de blir tillgängliga för så många som möjligt.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till civilutskottets hemställan på alla punkter, med undantag av den punkt som berörs av reservation 13, en moderat reservation som Bertil Danielsson senare kommer att behandla.

Anf. 11 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Som Per Bergman sade redan i sitt inledningsanförande skall jag i första hand syna hyresförlustlånen och deras ekonomiska konsekvenser för många hårt drabbade kommuner.

När riksdagen förra våren godtog regeringsförslaget att avskaffa hyresförlustlånen skedde detta i strid med en socialdemokratisk reservation. Där uttalade vi bl. a. att hyresförlustlånen inte kunde upphöra redan vid utgången av år 1981. Vi menade att detta skulle få alltför oacceptabla konsekvenser.

Vi föreslog därför att avvecklingsbeslutet skulle uppskjutas ett år. En av

anledningarna var oron inför den fortsatta utvecklingen på bostadsmarknaden, en oro som har stärkts ytterligare. En annan anledning till oro var att hyresförlusterna i huvudsak koncentrerades till kommuner, som under en längre period haft en förändrad bostadsmarknad och att näringslivet i dessa kommuner också har stora svårigheter.

I regeringens avvecklingsförslag ingick en hänvisning till att kostnaderna för hyresförlusterna skulle kunna ge rätt till extra skatteutjämningsbidrag. Detta skulle sålunda täcka de vidgade kostnader som skulle kunna drabba de hårdast prövade kommunerna.

Nu var det faktiskt så, att inte ens utskottsmajoriteten ansåg sig ha fått en klar bild av vad en sådan kompensation skulle vara värd i praktiken. Den ovissheten gick man förbi och noterade bara att skatteutjämningsfrågorna kommer att diskuteras med kommunerna. Jag antar att man då menade Kommunförbundet. Därför gjordes inga särskilda erinringar. Låt mig notera att det under det år som nu har gått har varit kärt i de ekonomiska överläggningar som regeringen har fört med Kommunförbundet. Därför måste jag notera att det fortfarande tycks vara svårt att få allmänt belyst vad skatteutjämningsmöjligheterna egentligen betyder praktiskt i det här avseendet. Men med erfarenhet från min hemkommun kan jag konstatera att någon sådan kompensation inte har utgått.

Jag skulle naturligtvis i dag ha varit tacksam, om bostadsministern i det här sammanhanget hade kunnat bekräfta att skatteutjämnningen i varje fall inte på långa vägar ger kompensation för hyresförlustlånen. I och för sig kan man naturligtvis beklaga att bostadsministern inte deltar i dagens bostadspolitiska debatt. Är det fråga om sjukdom är det förlåtligt. I annat fall gränsar det till nonchalans.

Det var ju så, att förslaget att avskaffa hyresförlustlånen grundade sig på en redovisning som visar att antalet outhyrda lägenheter sjunker för riket som helhet. Jag har i min hand en redovisning från bostadsstyrelsen, som utvisar att utvecklingen alltför är ett stort problem i många kommuner, ja, i de flesta av våra län. Det är en falsk bild av verkligheten att tro att problemen inte existerar eller att de håller på att begränsas, dvs. att minskningen sker i sådan takt att det numera inte är någon större olägenhet för de drabbade kommunerna.

I fjolårets regeringsförslag medgavs öppet att det i vissa fall inte kunde vara möjligt för vissa bostadsföretag att på egen hand eller tillsammans med kommunerna klara de ekonomiska påfrestningar som hyresbortfallet innebär. Det var ju vackert så – om man i dagspolitiken också hade räknat med konsekvenserna. Jag vill påstå att så är förhållandet i många kommuner, speciellt då i kommuner som under åren drabbats av industrinedläggningar.

Jag hade också önskat fråga bostadsministern – eftersom hon inte är närvarande, är det väl utskottsmajoritetens talesman som närmast kan svara – om man anser att den nuvarande situationen med hyresförluster i vissa kommuner innebär en rimlig belastning på jämlikheten.

En följdfråga måste bli: Vad tänker man göra åt detta? Det är faktiskt hög tid att ta initiativ.

I min hemkommun – Hallstahammar – har man att emotse en kraftig minskning av arbetstillfällena. Orsaken är bl. a. nedläggning av järnverket, som i denna bruksort berör 350 anställda. Vad vi måste vänta är att det blir en stor utflyttning eller också en stor arbetslöshet. Men en sak är vi medvetna om: det kommer att bli ytterligare tomma lägenheter.

Kommunen har under hela 1970-talet haft att kämpa med problemet med ett stort antal outhyrda lägenheter och stora hyresförluster. Efter nedgången i antalet outhyrda lägenheter fram till 1980 är trenden nu uppåtgående. Bostadsföretaget står i dag med 203 av sina 2 850 lägenheter tomma. Man räknar med – och det bekräftar också kommunens långtidsplan – att antalet tomma lägenheter kommer att öka under de närmaste fem åren, ända upp till 450 tomma lägenheter år 1986. Hyresförlusterna skulle då bli 7 milj. kr. i 1981 års priser. Vi har i kommunen under 1970-talet haft hyresförluster på över 21 milj. kr. Därav har kommunen betalat 14 miljoner, och de statliga hyresförlustlånen har täckt resten. Vi har nu att se fram mot förluster såväl 1981 som 1982 som realistiskt räknat rör sig om 4 resp. 5,5 milj. kr. Detta är ju en fullkomligt ohållbar situation för en kommun som har ett skatteunderlag på ca 5 milj. kr.

Även om Hallstahammar har en särställning – både när det gäller den näringspolitiska krisen och när det gäller hyresmarknaden – är situationen också besvärande när det gäller de outhyrda lägenheterna i våra grannkommuner, Västerås, Köping och Arboga. Det innebär alltså att vi aldrig kan påräkna någon form av pendlingsverksamhet för att minska den här kostnadsandelen.

Sedan kan jag ta Landskrona som ett annat exempel. Landskrona har nu ca 680 tomma lägenheter och hade år 1980 hyresförluster på 8 milj. kr. För detta år har kommunen anslagit 10 milj. kr. Den kommunen har faktiskt via skatteutjämningen fått ca 1 milj. kr., men med hänsyn till den stora kostnaden är det en mycket liten andel, och compensationen är därför mycket dålig. Framtiden för den kommunen i varvskrisens tecken ser också dystert ut. Företaget beräknar att hyresförlusterna stiger för att år 1985 passera gränsen 16 milj. kr. räknat efter 1981 års prisnivå.

Dessa kostnader bör också noteras mot bakgrund av kommunernas allmänt prekära ekonomiska läge. Statsmakterna drar ju åt svångremmen även på kommunerna och inte bara på de enskilda. När det gäller hyresförlusterna så drabbar dessa kommuner som i många avseenden redan är trängda. Så här kan det inte fortsätta. Staten kan inte fortsätta att blunda för sitt ansvar och låta enstaka kommuner ta orimliga bördor.

Det hade varit önskvärt att vi här kunnat få ett besked om hur staten ser på dessa frågor och om det ändå inte vore rimligt att staten bär en större del av kostnaden.

Även om bostadsministern inte är här, vill jag uttala en vädjan: Ta ett initiativ! Återinför hyresförlustlånen!

Nog borde bostadsministern kunna göra en utvärdering av sitt förslag att

slopa hyresförlustlånen. Därmed skulle hon se den ohållbara situation som råder i dag. Jag kan i det avscendet tala om för bostadsministern att bostadsstyrelsen redan har underlaget. Vad som krävs i dag är bara handlingsförmåga. Detta må väl ändå få vara en hälsning till bostadsministern.

Herr talman! Jag ser att jag har utnyttjat den av mig begärda taletiden. Jag skulle också ha anfört några synpunkter och argument beträffande de socialdemokratiska reservationerna 7 angående hyresgaranti, 8 beträffande boendemiljö samt 14 om ramar för allmänna samlingslokaler. Men med tanke på tidsbegränsningen ber jag att få hänvisa till de motiveringar som finns i reservationstexterna.

Jag yrkar därmed bifall till de socialdemokratiska reservationerna i civilutskottets betänkande nr 29.

Anf. 12 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Thure Jadestig tog upp problem som finns på några orter i landet, framför allt hans hemort Hallstahammar. Som Thure Jadestig också sade är det ett exceptionellt läge just i Hallstahammar. Men den åtgärd som socialdemokraterna föreslår i det här betänkandet är ju att man skall införa en temporär hyresgaranti över hela landet, vilket skulle betyda att kommuner som i dag inte är i samma läge som Hallstahammar skulle uppmuntras till att bygga på, därför att staten går in och täcker hyresförlusterna.

Vi har sagt att skall man stimulera byggandet skall det ske på de orter där efterfrågan är stor – man måste stimulera till att bygga bostäder som människorna efterfrågar. Det är alltså på ett sätt en förebyggande åtgärd att säga nej till socialdemokraternas förslag om hyresgaranti – så att inte flera orter råkar lika illa ut som Hallstahammar redan har gjort.

Anf. 13 THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Jag fick i dag i postfacket tidningen Byggnadsindustri nr 13. Där står det att drygt en tredjedel av samtliga kommuner i det här landet förklarar att deras bostadssökande får vänta länge, dvs. mer än fyra månader, för att få bostad. Vi har alltså en splittrad bostadssituation i det här landet. Vi har den situation som finns i Hallstahammar, men vi har också situationen att bostadsbristen är mycket stor.

Jag har från min utgångspunkt analyserat det beslut som riksdagsmajoriteten tog nästan i blindo förra året. Och jag menar att ett års erfarenhet visar att det här är ett problem som regeringen bör se över.

Det är inte bara en kommun som drabbas. Jag har gjort en sammanställning av en ännu inte publicerad statistikrapport som bostadsstyrelsen gett mig och som visar att i 15 län – men inte i alla kommuner i de länen – har man en ökning av antalet outhyrda lägenheter från maj till oktober i fjol. Det visar alltså trenden.

Den kommun som procentuellt sett drabbats värst är Säfle. Sedan har vi kommunerna Karlsborg, Tranemo, Hultsfred, Landskrona, Hallstahammar,

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

Bostadsförsörjningen m. m.

Tingsryd och Gullspång. Det är kommuner med starkt industriellt inslag, och det är där man drabbats av den här situationen.

Jag noterar att det är moderaterna som för utskottets talan i de här frågorna. Det kan i och för sig vara märkligt, eftersom utskottets ordförande ändå är i kammaren. Men all right: Hyresgarantin är också till för att ge möjligheter att utnyttja den drivmotor som bostadsbyggandet ändå utgör i vårt industriella liv.

Anf. 14 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Thure Jadestig är tveksam om han vill diskutera med mig. Han efterlyste här från talarstolen först ett besked från bostadsministern. Sedan ville han höra civilutskottets talesman, och nu vill han tala med ordföranden i civilutskottet. Åtminstone det sista går väl bra. Vi har emellertid delat upp utskottsbetänkandet, och just den här biten tog jag upp i mitt anförande. Därför tyckte jag att det var lämpligt att jag svarade på Thure Jadestigs fråga.

Nu är det så, Thure Jadestig, att kommunerna har ansvaret för bostadsförsörjningen. Det är alldeles riktigt att man lagt denna uppgift på kommunerna. De har överblicken och möjligheter att planera så att man inte råkar illa ut genom att bygga för mycket.

Thure Jadestig svarade inte alls på den fråga som jag ställde när det gäller socialdemokraternas motion i detta sammanhang, där man tar upp frågan om en hyresgaranti. Risken med en sådan är uppenbarligen, Thure Jadestig, att fler kommuner förbygger sig och hamnar på den lista som Thure Jadestig nyss läste upp.

Anf. 15 THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Den risken är naturligtvis mycket begränsad, om inte orsaken är att den industriella utvecklingen förändras under byggnationens gång. Det är det som har skett. Kommunerna har numera en sådan planering att bostadspolitiken blir ett hjälpmedel för den industriella utvecklingen. När man lägger ned ett järnbruk med 350 anställda – såsom man gjort i Hallstahammar – och permitterar personalen, så sker det inte på kommunala initiativ, utan besluten härom fattas i styrelserummen.

Jag vädjar till bostadsministern – och de partier som står henne nära – att göra en översyn av de följdverkningar som detta får för många kommuner. I Hallstahammar har vi utöver den industriella krisen kostnaderna för de outhyrda lägenheterna. Vi knäar. Här är det rimligt att regeringen erkänner sitt misstag förra året och att hyresförlustlånen åter aktualiseras.

Anf. 16 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall tala om kvaliteten och innehållet i vårt boende utifrån olika synvinklar. Jag skall tala om nya boendeformer och om behovet av en bättre boendemiljö och om de handikappades rätt till bostad.

De boendeformer som vi har i dag är inte anpassade till de förändrade

levnadsförhållandena. Därför blir det helt nödvändigt att våga experimentera med nya boendeformer.

Utgångspunkten för bostadsplaneringen är fortfarande att varje hushåll skall vara sig självt nog. Höjd bostadsstandard betyder fortfarande bara mer utrymmen och utrustning till det egna hushållet. Det är på tiden att vi får in andra begrepp i planeringen av våra bostäder. Nya krav på boendet måste ställas, krav som ligger på andra plan än avocadogröna och större kylskåp samt mer egen boendeyta. Kraven måste ställas utifrån att bostaden är en aktionsbas och inte en förbrukningsenhet. Vi måste få ett aktivt boende och bryta det passiva boende som vi i dag har. I bostaden skall man ta hand om sitt liv och vara tillsammans med andra.

60 % av alla hushåll som finns i Sverige i dag består av en eller två personer. Den traditionella mamma-pappa-barn-familjen finns bara i 30 % av alla hushåll. Detta vet man, och man vet också att trenden går mot allt mindre familjeenheter. Ändå byggs det fortfarande mest traditionella villaområden med utgångspunkt från stabila familjemönster och från en problemfri energisituation. Förutsättningarna, herr talman, är ändrade, och det är på tiden att beslutsfattare och bostadsplanerare inser detta.

En annan faktor, som också hänger samman med de små hushållen och som man också måste ta hänsyn till vid bostadsplanering, är den isolering och ensamhet som allt fler människor upplever och lever i. Genom bostadsplaneringen och utformningen måste samhället försöka motverka denna ensamhet som blir allt vanligare. Genom att bygga annorlunda bostadsområden eller förändra dem vi redan har måste det sociala nätverk som allt fler ropar efter byggas upp.

Herr talman! Att bo i ett kollektivhus är inte så konstigt. Man bor i en vanlig lägenhet men den kanske inte är så stor och välutrustad som den man annars skulle ha haft. Man äter de flesta måltiderna tillsammans med andra. Man känner ganska många och hälsar på dem i trappan eller ute på gatan. Man lånar kanske en extra säng eller en mandelkvarn av dem man känner bättre. Konstigare än så är det inte. Det är i så fall konstigare att så få bor på detta sätt med tanke på hur mycket man skulle vinna. Ett kollektivhus är ett hus där man flyttat ut en bit av sin egen lägenhet till en gemensam pott, som kan användas tillsammans med andra människor.

Jag skall be att få visa en bild över hur stor del man skulle kunna få till den gemensamma potten i fall var och en avstår från, i det här fallet, 10 % av sin egen lägenhetsyta. Jag hoppas att ni kan få en uppfattning om vilken vinst man kan göra på det här viset.

Det är många som skulle vinna på denna boendeform: kvinnor, som bär en orimligt stor del av arbetsbördan i hushållsarbetet, barn, som skulle få en betydelsefull gemenskap med andra barn och vuxna, äldre människor, som skulle få stöd och hjälp, vilket skulle göra det möjligt för dem att bo kvar i ett eget hem. Möjligen kan några män förlora på denna boendeform. Men det är i så fall de män som aldrig tidigare tagit del i hushållsarbetet. De männen kommer emellertid att så småningom uppleva det positiva med detta sätt att bo. Nu tänker jag på en alldeles särskild form av kollektivt boende, byggd på

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

gemenskap i hushållsarbetet, som jag skall återkomma till senare.

I alla hushåll finns det ett dolt och obetalt arbete som måste göras. I utredningen Kvinnors arbete har man beräknat att av heltidsarbetande kvinnor arbetar hälften 20 timmar med just detta dolda arbete: tvätt, matlagning, disk, städning och allt det som hör till hushållsarbetet. Av olika undersökningar är det också bekräftat att det är kvinnorna som nästan helt står för detta arbete. Man kan göra tre saker med detta hemarbete som måste utföras. Man kan för det första förvandla det till lönearbete, för det andra låta varje hushåll, som nu, sköta det självt och man kan för det tredje samarbeta kring det. Jag tycker också att det skall sägas att det i just hushållsarbetet – hemarbetet – finns arbetsuppgifter som är så värdefulla och betydelsefulla för alla människor att alla borde få göra dem, komma i kontakt med dem.

I Bergsjö i Göteborg finns ett annorlunda kollektivhus. Dit flyttade 30 familjer i somras. Detta är det första kollektivhus där man inte utgår från service som grundstomme utan från det gemensamma arbetet i vardagslivet, i hushållsarbetet. Tillsammans sköter man husets angelägenheter. Tanken är utomordentligt enkel. Bogemenskapen består av ett antal hushåll som förutom sina privata bostäder har ett gemensamt utrymme och en gemensam utrustning. Det privata har man reducerat till förmån för det gemensamma men inte avskaffat det. Man har snarast kompletterat det privata med det gemensamma. Att leva på detta sätt, föreställer jag mig, måste ge både sociala och praktiska vinster.

Tanken på att det gemensamma hushållsarbetet kan vara en sammanhållande kraft i ett kollektiv för 20 till 50 familjer har redovisats i en rapport hos byggforskningsrådet. Där talas det om förutsättningarna för en bogemenskap i ett litet kollektivhus, där man delar på t. ex. matlagning, barnomsorg, sjukomsorg, tvätt, reparationer och delar av förvaltningen.

Flera former av gemensamhetsboende måste prövas – olika former och i olika steg. Jag har tidigare här i kammaren berättat om mitt eget bostadsområde, där hyresgäster genom gemensamt arbete lyckats få ner drift- och underhållskostnaderna på ett mycket anmärkningsvärt sätt. Genom till synes enkla kollektiva åtgärder har man t. ex. sparat på vattenförbrukning och elanvändning, pressat sophanteringskostnaderna osv. Tillsammans betyder dessa kollektiva ansträngningar att hyran ligger 350 kr. lägre per månad än vad den skulle ha gjort, om inte dessa gemensamma sparåtgärder hade satts in. Och en "sänkt" hyra med 350 kr. i månaden är ju mycket pengar. Förutom att man i detta område sparat in på hyrespengarna har man fått en social gemenskap mellan dem som bor i området, mellan grannar och mellan generationer.

Det är viktigt – vänsterpartiet kommunisterna har i många sammanhang påpekat detta – att boinflytande och bodemokrati inte får och inte skall kopplas ihop med ägande. Jag menar att de allmännyttiga bostadsföretagen måste gå i spetsen för ett verkligt boinflytande, där det är de boende som använder sina resurser för att åstadkomma ett bättre boende ur många aspekter.

Genom att utveckla och låta hyresgäster få ett verkligt inflytande kan man också skapa förutsättningar för andra boendeformer. Jag tänker då naturligtvis på mer organiserade kollektiva boendeformer. Själv skulle jag gärna se att just ett boende som bygger på det gemensamma ansvarstagandet för hushållsarbetet kom till stånd.

Egentligen är det inga stora förändringar som behövs för att göra gemensamhetsboendet möjligt. Det handlar mest om förändringar i organisationen av boendet. För att kollektivhusen skall fungera krävs för det första att inte spekulationsintressena får makt över boendet, och för det andra att de boende har ett avgörande inflytande över förvaltningen av huset. Detta kan bli verklighet om de allmännyttiga bostadsföretagen tar sitt ansvar för denna boendeform, såsom man gjort i Göteborg om än i liten skala. Men det behövs många olika typer av kollektivhus. Att det finns människor som vill bo på detta sätt vittnar många enkäter om. I Lund ville t. ex. inte mindre än 10 % bo kollektivt i någon form.

Fru talman! Jag sade att de flesta människor skulle tjäna på att bo mer kollektivt. Detta gäller inte minst de handikappade. Många handikappade människor vistas i dag på vårdinstitutioner utan att det skulle behövas. Många finns också inom långvården, därför att det inte finns lämpliga bostäder och tillräckliga serviceinsatser i boendet. Detta gäller också många unga handikappade människor. För dem skulle ett eget boende med "tillgång" till andra människor, som kan ge både trygghet och hjälp, betyda oerhört mycket. Det talas mycket om att ge de äldre och de handikappade möjlighet till eget boende, men ett sådant eget boende kommer inte att kunna förverkligas utan att man satsar på andra boendeformer som i sig bygger just på denna tanke: att ta hand om varandra, att hjälpa varandra, att gemensamt laga mat osv. Med den omvända ålderspyramid som allt fler kommuner får med en allt större andel äldre människor blir det nödvändigt att förändra boendeformerna, och jag är övertygad om att det här skulle bli bra för både samhället och de enskilda människorna som skulle beröras.

Bostaden skall ha både ett innehåll och en miljö runt omkring. Men när man talar om bostäder talar man ofta bara om det som ryms inom lägenheten. Bostadspolitiken har också till huvudsak varit inställd på denna privata del av boendet. Standarden för våra lägenheter har också höjts mycket även om man fortfarande måste ställa krav på både utformning och utrymmen i lägenheten. Men man måste också, som jag tidigare sagt, ställa andra krav för andra typer av boende.

De stora bristerna när det gäller bostadsmiljön finns i den gemensamma miljön. Hela den gemensamma bostadsmiljön är mycket försummad inom i stort sett all flerfamiljshusbebyggelse, alldeles oavsett ålder och byggnadstyp. Genom miljöförbättringsbidragen har bristerna börjat åtgärdas, och många boende har engagerats i arbetet för att förbättra sin boendemiljö. Detta har också fått till följd att man har förbättrat kontakterna mellan grannar och på så sätt förbättrat den sociala miljön i bostadsområdena. I de mest framgångsrika projekten har man också kunnat visa på de stora utvecklingsmöjligheter som finns inom flerfamiljshusbebyggelsen – möjlig-

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

heter att åstadkomma en ur alla aspekter bra bostadsmiljö.

Mycket återstår för att förbättra miljön, och därför måste bidragsgivningen fortsätta och drivas på för att nå samma omfattning som för några år sedan. Eftersom de sämsta miljöerna ofta finns i kommuner med stora ekonomiska problem är det viktigt att bidrag utgår så att dessa miljöer kan förbättras. Full kostnadstäckning, dvs. 100 % bidrag, borde kunna utgå i vissa fall, menar vpk.

Fru talman! Det är märkligt att det inte ens finns några utvecklade redskap för att mäta bristerna i bostadsmiljön utanför den privata lägenheten. När det gäller lägenheterna finns en mängd mätinstrument. Det finns trångboddhetsnormen, det finns statistik över olika saker. Det finns kriterier för så gott som alla delar i den privata bostaden, men ingenting finns för att mäta kvalitén på utemiljön.

Det är också märkligt att sådan utrustning som betraktas som normal standard i ett småhus eller i en villa anses som lyx om det skulle finnas i flerfamiljshus. Detta gäller t. ex. bastu, badbassänger, duschplattor och vackra planteringar. Varför är det så omöjligt att få exempelvis dessa saker i och runt vanliga hyreshus? De kan inte kosta särskilt mycket i pengar. I många fall borde också hyresgästerna själva kunna åstadkomma förbättringar av miljön bara idéerna och initiativrikedomen fick blomma och få stimulans från förvaltare och ägare.

Med en ökad takt i förbättringsverksamheten och med generösare bidragsregler är det mycket tveksamt om de medel som reserverats till förbättring av boendemiljöerna kommer att räcka. För att man inte skall råka in i samma situation som tidigare budgetår, med medelsbrist, föreslår vi att anslagen höjs.

Fru talman! Med detta har jag hållit min tid, kan jag konstatera, och jag yrkar bifall till samtliga vpk-motioner i det här betänkandet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 17 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Det är två frågor som Inga Lantz tar upp, kollektivboendet och boendemiljön. Inga Lantz och jag brukar ha en liten debatt här i kammaren om kollektivboendet vid den här tiden på året. Inga Lantz efterlyser stimulans av det kollektiva boendet med statliga pengar. Jag har vid de här debatterna tidigare deklarerat att det måste stå varje människa fritt att välja boendeform. De som vill bo i den kollektiva boendeformen skall ha möjlighet till det, men det kan inte vara samhällets uppgift att särskilt gynna dessa människor med olika lån och bidrag. Innebörden av den vpk-motion som Inga Lantz yrkade bifall till är nämligen att staten skall gå in med lån och räntebidrag till utrustning och inventarier i kollektivhus. Det motsätter vi oss. Vi säger att de som vill bo så får göra det, och de som väljer en annan boendeform får göra det.

Inga Lantz frågade varför det är så få som väljer kollektivboendet. Jag tror

inte alls att det beror på att de ekonomiskt står i strykclass på något sätt. Det är väl i stället så få människor som föredrar denna ändå från många synpunkter litet udda boendeform.

Boendemiljöfrågorna hade jag uppe i mitt inledningsanförande. Där är det bara att konstatera att det helt enkelt fattas pengar. Det är uppenbart att det på många håll i landet finns behov av mera pengar, men den samhällsekonomiska situationen är inte sådan att vi kan bidra med mera.

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Anf. 18 INGA LANTZ (vpk) replik:

Fru talman! Rolf Dahlberg säger att de som vill får bo kollektivt – det står var och en fritt att välja. Men nu är det faktiskt så att det inte finns någon möjlighet att välja kollektivboende. Olika instanser – inte minst riksdagen – har stoppat de stimulansåtgärder som skulle behövas för att åstadkomma kollektivt boende och därmed en valfrihet på det här området.

Många människor i olika delar av vårt land vill faktiskt bo på ett annat sätt. Dessutom måste vi försöka förändra boendet – det här går inte längre.

När det gäller valfriheten vill jag bara nämna att de borgerliga partierna i min kommun verkligen har satt den ur spel. På fem år skall man i Huddinge bygga ungefär 2 500 lägenheter. Redan nu finns det drygt 4 500 sökande. Av dessa 2 500 lägenheter skall 76 % byggas i småhus. Så sent som för tio månader sedan ville 95 % av dem som stod i kön inte alls bo i småhus – de ville bo i någon form av hyreslägenhet. Jag tycker man skall sluta prata om valfrihet när man går direkt emot vad folk vill ha i ett konkret fall som i Huddinge kommun.

Vi måste våga pröva nya former av boende. Jag tror att det av olika skäl blir nödvändigt – jag nämnde det i mitt anförande.

Vi har ganska mycket nybyggda lägenheter i enlighet med det program som genomfördes för några år sedan. Dessa lägenheter kommer att finnas kvar långt in på 2000-talet. Därför blir det nödvändigt att inom det befintliga bostadsbeståndet hitta nya former för kollektivt boende.

Hela bostadspolitiken har varit inriktad på ett passivt boende. Jag tycker att man borde förändra det. Bostaden betyder så mycket för alla människor, inte minst för alla dem som vistas i bostadsområdena hela dagarna – jag tänker på barn, pensionärer och äldre människor. För dem är det viktigt att man får till stånd ett aktivt boende i stället för ett passivt.

Anf. 19 LENNART NILSSON (s):

Fru talman! I en tid när löntagarnas reallöner minskar och boendekostnaderna stiger som en följd av regeringens inflationspolitik skulle det naturligtvis vara vettigt med en politik som riktade samhällets stöd åt dem som bäst behöver det. Så är nu inte fallet. I stället för att bedriva en politik som skyddar de svaga grupperna diskuterar man skattesänkningar åt höginkomsttagare i samhället.

Bostadsbidragen är ett viktigt instrument som bör användas för att fördela stöd till hushåll som inte genom egna insatser kan erhålla en god bostad. Tyvärr, fru talman, måste jag konstatera att allt fler människor – på grund av

regeringens politik – ramlar ur bostadsbidragssystemet. För att belysa det med siffror vill jag nämna att 1978 hade 448 000 barnhushåll bostadsbidrag. 1979 var siffran 412 000, och 1980 hade 395 000 barnhushåll bostadsbidrag. Det är alltså över 50 000 barnfamiljer som mellan 1978 och 1980 har blivit av med sina bostadsbidrag.

Dessutom tror jag att riksdagsbeslutet förra året om att sänka den nedre inkomstgränsen från 38 000 till 30 000 kr. för ensamstående med barn kommer att leda till att ytterligare många tusen människor får försämrade bostadsbidrag.

På socialdemokratisk sida kan vi naturligtvis inte acceptera att de människor som blivit hårdast drabbade av regeringens felaktiga omfördelningsspolitik skall få ytterligare försämringar. Därför föreslår vi i våra reservationer att inkomstgränserna för ensamstående och makar utan barn när det gäller nedre gränsen sätts till 32 000 kr. och att 41 000 kr. blir gräns för samtliga barnhushåll. För att klara följderna av regeringens inflationspolitik föreslår vi att även den övre gränsen skall höjas med 3 000 kr. till 65 000 kr.

I samband med behandlingen av motioner i riksdagen avslås ofta olika förslag om det pågår utredningar på området. Denna regel gäller inte för regeringen på bostadsbidragens område. Under flera år har regeringen försämrat för grupper av människor som enligt vår uppfattning borde skyddas och erhålla förbättringar. Det finns därför all anledning att kritisera regeringens handläggning av dessa frågor. Vi anser att om och när man tillsätter en utredning för att se över bostadsbidragen i framtiden, borde man avvakta drastiska förändringar, så att man ser konsekvenserna av sitt handlande. Det gör man inte i dag.

Det finns säkerligen saker och ting även på det här området som måste ses över. Vilket inkomstbegrepp skall man välja när man skall beräkna bostadsbidrag? Går nuvarande bostadsbidrag till 100 % till de rätta grupperna i samhället osv.? Framför allt är det naturligtvis viktigt att man ser på hur man skall klara de nya dyra lägenheterna som i dag byggs. Det är egentligen en ganska underlig situation, att på många håll i landet där det råder bostadsbrist står samtidigt lägenheter tomma, beroende främst på att nybildade familjer – unga människor – inte har råd att hyra dessa bostäder därför att bostadsbidragen och hyresgränserna inte har hängt med i hyresutvecklingen.

Allt detta måste man naturligtvis se på, och man måste föreslå åtgärder för att undanröja problemen. Men det är ganska anmärkningsvärt att medan det pågår utredningar på dessa områden föreslås försämringar, vilkas konsekvenser man inte vet något om.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna vid civilutskottets betänkande nr 29.

Fru talman! Jag avser att i mitt inlägg beröra några motioner som väckts från moderat håll.

I motion 838 med Mona S:t Cyr som första namn tas frågan om flergenerationsboendet upp. Det måste anses som en mycket fin tanke att underlätta för flera generationer att ordna sitt boende gemensamt. Ännu så länge förekommer det ganska sparsamt – detta kanske främst för att, som motionärerna framför, statsmakternas intresse hittills varit svalt. Huruvida staten genom särskilda insatser skall stödja sådant boende är kanske tveksamt. Däremot anser jag att en intensifierad debatt kan skapa underlag för ett ökat kommunalt intresse, och därför är det angeläget att denna debatt förs vidare.

I motion 1450 av Ewy Möller och Allan Åkerlind begärs förslag till avveckling av de statskommunala bostadsbidragen (SKBB) till hushåll utan barn. Vid utformning av bostadsbidragen är det angeläget att de som bäst behöver stödet får det. Särskilt angeläget att prioritera är det i tider när resurserna är begränsade. Jag är inte helt övertygad om att exakt den nuvarande utformningen fyller dessa krav. De förslag som framförs i motionen bör finnas med i resonemanget när justeringar och ändringar av bostadsbidragen övervägs i den nu sittande bostadsbidragskommittén. Jag finner därför inte anledning att nu yrka bifall till motionen, utan jag ansluter mig till vad utskottet anfört.

Motionen 485 med Rolf Dahlberg som första namn tar upp frågan om att låta de kommunala bostadsförmedlingarna bli en frivillig serviceverksamhet i framtiden och därigenom göra det möjligt att avgiftsfinansiera verksamheten. Jag tycker att man kan utgå ifrån att kommunerna själva är kapabla att avgöra om bostadsförmedling behövs. Det är mycket sällsynt att staten går in och ålägger någon kommun att inrätta bostadsförmedling, och detta borde i sig utgöra motiv för att ompröva gällande bestämmelser.

Om frivilligheten genomförs skulle kommunerna därmed kunna ta ut skälig förmedlingsavgift för täckande av sina omkostnader. Redan nu tillämpas detta system vad gäller tomtförmedling. Jag yrkar därför bifall till reservation 13.

Fru talman! Ett något annorlunda problem tar jag tillsammans med Ewy Möller och Ingvar Eriksson upp i motion 834. Det gäller det allt större problemet med mögelangripna hus. Detta problem är ganska nytt. Särskilt markant har det blivit sedan byggande utan källare på betongplatta ökat. En annan komplikation är att mögelangrepp uppstår även när gällande normer följts och när bygghusk inte kunnat konstateras. Detta utesluter dock inte att fusk och slarv i en del fall kan vara orsaken.

Vad som gör frågan särskilt svårhanterlig är att skadornas omfattning i en del fall är mycket stora. Saneringskostnaderna kan i särskilt svåra fall uppgå till 100 000 kr. eller mera.

I motionen har vi angivit antalet angripna hus till mellan 3 000 och 4 000. Konsumentverket anser att detta är en klar underskattning. Tar man även

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

med i beräkningen att kulmen troligen ännu inte är nådd, framstår denna fråga som utomordentligt allvarlig.

För de drabbade familjerna är ofta olägenheterna mycket stora. Det är inte bara de ekonomiska problemen jag tänker på utan även de psykiska, eftersom den obehagliga lukt som sätter sig fast i kläder, hår och möbler gör att exempelvis barn kan bli mobbade i skolan, familjen drar sig för att bjuda hem gäster på grund av lukten osv.

Vad är då orsaken till dessa mögelangrepp? Genom omfattande studier av Byggforskningsrådet framgår att orsakerna visar en splittrad bild. För att mögelsvamp skall kunna växa erfordras tre faktorer: fukt, värme och organiskt material. Saknas någon av dessa uteblir möglet.

År 1978 igångsattes av byggforskningsrådet ett forskningsprojekt, där hittills ca 14 000 hus undersökts. Slutrapport från projektet väntas nu i vår. Man har trots att rapporten inte har slutredovisats gjort vissa ändringar i anvisningar och normer för byggnadsverksamheten. Förhoppningsvis skall detta leda till att man kan förvänta sig allt färre mögelhus i framtiden.

Men för den enskilde husägaren kan ett mögelangrepp få förödande verkningar. Endast ett fåtal småhus har försäkring som täcker mögelangrepp. Om skadorna är omfattande kan den enskilde husägarens ekonomi helt raseras. Kan ansvarsfrågan inte fastställas, står husägaren helt ensam och kan, som konsumentverket anger, tvingas amortera på ett hus som inte kan bebos.

I vår motion har vi krävt intensifierad forskning, och detta krav kan med vad utskottet anfört anses vara tillmötesgått. Den andra punkten i vår motion, om att staten bör ta ett ekonomiskt ansvar för särskilt svårt drabbade husägare, har utskottet avvisat. Dock anför utskottet att detta får prövas av regeringen i den löpande verksamheten samt "att staten som långivare kan kombinera sitt bostadspolitiska ansvar med åtgärder för att i angivna och liknande fall skydda redan gjorda åtaganden i de relativt nya hus det är fråga om och att detta skulle kunna motivera undantagsregler för vissa fall".

Denna formulering öppnar ändå sådana möjligheter att jag inte finner anledning att nu yrka bifall till motionen.

Jag har emellertid den uppfattningen att opinionstrycket för en lösning av problemen med mögelhusen ännu inte nått upp till det som föranleddes av radonhusen. Tiden och utvecklingen kommer nog att visa att detta inte är sista gången som frågan om mögelhus tas upp till behandling.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 21 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag att kommentera vpk-motionerna 1078, 1079, 1853, 1854 och 1855. Samtliga dessa motioner har stark anknytning till kommunernas problem i samband med bostadsförsörjningen.

Enligt vpk:s grunduppfattning är bostaden en social rättighet och inte en

handelsvara. I konsekvens härmed hävdar vårt parti ett ökat samhällsägande av mark och bostäder. Trots att bostadsbyggande och förvaltning anses ligga inom kommunernas ansvarsområde och trots att en viss utvidgning av samhällets befogenheter skett, råder det märkliga förhållandet att just inom bostadsbyggnadsområdet stora privata bygg- och finansintressen har frihet att bedriva omfattande spekulation och profitjakt. Vi vet av erfarenhet att denna spekulation i stor utsträckning gäller just i mark, fastigheter och lägenheter.

Detta är bärande tankar då vi i motion 1078 vill att riksdagen skall uttala att all mark som enligt planläggningsbeslut e. d. avses för samhällsbyggande, skall föras över i kommunal ägo och att enskilt ägda hyreshus successivt bör föras över i kommunal ägo enligt en utarbetad plan.

Nära besläktad med detta förslag är vår motion 1853 om lån till kommunala markförvärv. De kommunala markförvärvslånen har haft en stor betydelse då det gällt att ge bostadsproduktionen en social inriktning. Genom dessa lån har kommunerna fått ökade möjligheter att skaffa mark för samhällsbyggande och samtidigt undandra mark från privata vinstintressen och spekulation. I stället för att, som regeringen nu föreslår, avveckla dessa lånemöjligheter i och med innevarande budgetår – anser vårt parti att villkoren för markförvärvslånen måste förbättras genom att lånen blir amorteringsfria under fem år och därefter amorteras under de följande tio åren och att beslut om markförvärvslån skall kunna meddelas intill ett totalbelopp om 365 milj. kr. under budgetåret 1981/82.

Vidare, herr talman, några synpunkter på vår motion 1079 om tomträttsupplåtelse av kommunal mark. Motiven för införandet av tomträtten var i huvudsak ekonomiska och sociala. I konsekvens med vårt förslag att all mark för samhällsbyggande skall-ägas av kommunerna hävdar vi också att denna mark bör upplåtas med tomträtt. Vi har dessutom under årens lopp ställt många förslag med syfte att effektivisera och förbättra bestämmelserna om tomträttslån. Framför allt måste denna låneform ges bättre villkor. Det ekonomiska motivet för tomträtten blir allt viktigare i takt med de ökade markvärdena. Ett konsekvent tillämpande av tomträttsprincipen skulle dels förhindra att kommunerna gör sig av med kollektivt ägd mark, dels öka möjligheterna till nyförvärv. Det finns vissa brister med tomträttslånen, men dessa kan enligt vår mening i de flesta fall avhjälpas genom en bestämmelse om att dessa lån till kommunerna skall lämnas på samma villkor som gäller för bostadslån till allmännyttiga bostadsföretag. Det behöver inte vara märkvärdigare än så. I vår motion 1079 föreslår vi just detta samt att regeringen skall komma med förslag innebärande att all kommunal mark endast skall upplåtas till nyttjande med tomträtt.

Jag övergår så till att kommentera vpk-motionerna 1854 och 1855, som rör bostadsfinansieringen. Det gäller dels de s. k. underhållslånen, dels de s. k. hyresförlustlånen.

I bostadsdepartementets bil. 16 till budgetpropositionen framhålls att bostadsförsörjningen i högre grad än tidigare bör utgå från det befintliga bostadsbeståndet. Man bör lägga märke till att härvid särskilt betonas vikten

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

av att underhålla äldre lägenheter och förbättra dåliga bostadsmiljöer. Men underhållskostnaderna har stigit – ett förhållande som likaledes betonas av bostadsstyrelsen. Om nu bostadsdepartementet framhåller vikten av att ge förtur åt underhållet och om detta underhåll drar mycket stora kostnader, så förefaller förslaget om indragning av underhållslånen inkonsekvent. Enligt vpk:s uppfattning har erfarenheten visat att underhållslånen medverkat till en förbättring av underhållet samtidigt som de varit ägnade att begränsa hyreshöjningarna. Detta måste betecknas som synnerligen angeläget i en tid då bostadskostnaderna tenderar att öka mer än kostnaderna för den privata konsumtionen i övrigt.

Nu säger utskottet i betänkandet som en kommentar till vår motion att vi inte anför några nya skäl för förslaget om att bibehålla underhållslånen. Men det behövs inte några andra skäl än just dem som jag här har anført. För att vi skall klara ett bra underhåll och kunna hålla nere bostadskostnaderna är det nödvändigt att dessa lån ges även i fortsättningen.

Med tanke på den ökade betydelse som bostadsunderhållet nu får föreslår vi att dessa lån skall avse alla statligt belånade hyreshus samt vara ränte- och amorteringsfria. Dessa lån tillmäts, mot bakgrund av en fortgående hyresutplundring, stor betydelse av hyresgäströrelsen. Vi vill erinra om att regeringen, som redan i fjol ville dra in underhållslånen, av en kraftig hyresgästopinion tvangs att ta tillbaka sitt förslag och förlänga lånen till att avse även år 1981. Sedan dess har hyrorna stigit ytterligare, samtidigt som reallönerna blivit sänkta.

Samma sak gäller hyresförlustlånen. Det finns omkring 11 000 outhyrda lägenheter i statsbelånade flerbostadshus färdigställda 1967 och senare. En förskjutning har skett från storstadsområdet till landet i övrigt, dvs. de outhyrda lägenheterna finns i ökad omfattning i mindre och ofta ekonomiskt svaga kommuner. Hälften av de outhyrda lägenheterna finns just i dessa kommuner.

Alternativet till hyresförlustlånen, som medverkat till att hålla nere hyresnivåerna, är att dagens och morgondagens hyresgäster får ta kostnaderna för outhyrda lägenheter. Det drabbar sådana hyresgäster, bostadsföretag och kommuner som redan nu har stora svårigheter. I fjolårets budgetproposition uttalade bostadsministern förhoppningen att de outhyrda lägenheternas antal skulle minska genom förbättrade bostadsmiljöer via speciella krediter härför. Dessutom uttalades förhoppningen om ökade skatteutjämningsbidrag till kommunerna. Båda dessa förhoppningar fortsätter, herr talman, att vara förhoppningar utan förankringar i verkligheten. Det blir inga ökade skatteutjämningsbidrag, och antalet outhyrda lägenheter är i stort sett detsamma. Alltjämt gäller att det är orättvist och oacceptabelt att övervältra kostnaderna för outhyrda lägenheter på hyresgäster och bostadsföretag som redan har det svårt, i synnerhet som dessa svårigheter skapats av omständigheter över vilka de inte kunnat råda, t. ex. på arbetsmarknaden eller till följd av konjunkturer. Varför skall t. ex. de drabbade hyresgästerna och bostadsföretagen straffas för en felaktig

regionalpolitik eller för en omstrukturering betingad av ett företags vinstintresse?

Enligt vpk:s mening bör hyresförlustlånen bibehållas och villkoren för desamma förbättras. Lånen skall helt enkelt få karaktären av ett legitimt stöd till allmännyttiga bostadsföretag och kommuner som råkat i sådana svårigheter som normalt inte kunde förutses då man planerade och byggde.

Ett borttagande av dessa lån kommer alltså att drabba vissa företag och vissa kommuner svårt, i synnerhet som de kommande högre taxeringsvärdena också medför höjda kostnader. Detta framhålls f. ö. i bostadsstyrelsens remissvar.

Över huvud taget är en försämring för stödet till bostadsbyggande, som regeringen nu föreslår, ett klart hot mot ett ökat bostadsbyggande och ett effektivt vidmakthållande av befintligt bostadsbestånd, inte minst i flerbostadshus.

De starkt ökade kostnaderna torde vara huvudanledningen till stagnationen i bostadsbyggandet. Låt mig, herr talman, med ett exempel visa vad som nu håller på att ske. I Västernorrlands län har under årets två första månader totalt endast påbörjats 44 lägenheter i småhus. Siffran för samma tid i fjol var 444 lägenheter. Denna utveckling äger alltså rum i ett län med en växande byggarbetslöshet. Ute i länets kommuner är man nu, på grund av de höga kostnaderna, livrädd för att sätta i gång stora byggprojekt. På ort och ställe kan vi också se konsekvenserna för industrin. I Söråker finns två fabriker med anknytning till byggandet – dels Gunnebo, som tillverkar spik, dels Gullfiber, som tillverkar isoleringsmaterial. Båda dessa industrier, som har många hundra anställda och som har stor betydelse för Timrå kommun, har fått skära ner driften kraftigt. Och framtiden ser inte särskilt ljus ut, om inte byggandet kan skjuta ny fart. Härvid spelar naturligtvis kostnaderna den avgörande rollen.

Med hänvisning till det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till vpk-motionerna 1078, 1079, 1853, 1854 och 1855.

Anf. 22 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! I en tidning fann jag följande vers med rubriken Ung och bostadslös. Versen är tillägnad kommunikationsminister Ulf Adelsohn, som ju tycker att bostadslös ungdom gott kan bo kvar hemma hos mamma och pappa:

”Litet rum jag hyra vill
med en gullig kokvrå till.
Gillar inte bo hos mamma,
jag är vuxen, fan anamma!
Vill ha eget hem och hård,
men var finner jag en värd?”

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Skall i morgon hoppet gry
om ett rum i Rinkeby?
Nej, då hörs ministern 'fya':
Inte tal om egen lya!
I min ungdom fick man lov
bo i mammas köksalkov.

Var ej arg och obstinat
utan snäll och 'moderat'.
Säkert bor du inte illa
i din pappas flotta villa.
Allting ordnas, kära nån,
om du gör som Adelsonh . . ."

Allvarligt talat handlar det om bostadslösa ungdomar, som vi har skrivit om i vår motion 839, vilken avstyrkts av civilutskottet. Men i betänkandet argumenteras egentligen för motionen. Det sägs att det är brist på bostäder, att det är angeläget att beakta ungdomarnas behov av mindre lägenheter etc. Att bara hänvisa till kommunernas roll i bostadsförsörjningen är egentligen inget hållbart argument mot kravet i motionen på en utredning av ungdomars situation på bostadsmarknaden. Det är naturligtvis så att kommunerna redan i dag är ansvariga för bostadstillgången. Men ansvaret bärs upp på olika sätt. Somliga kommuner är inte så särskilt intresserade av att tillgodose just ungdomarnas bostadsbehov, medan andra kommuner gärna vill men saknar förutsättningar att klara det. En statlig utredning eller kartläggning skulle bli en nyttig puff för kommunerna, eller som socialdemokraterna i civilutskottet säger i reservation 3: "När det emellertid är fråga om en situation som är gemensam för flera kommuner och där det från början kan antas att det krävs särskilda initiativ från statens sida kan statsmakterna dock inte gå ifrån sitt ansvar . . ." Eller som bostadsministern sade i en frågedebatt för en tid sedan: När man skall fatta beslut bör man först ta reda på bakgrunden till problemen, och därefter måste man konstruera sina förslag.

Tanken med motionen har inte varit att dra i gång någon stor, dyrbar och långrandig utredning utan snarare att få en kartläggning av de ungas bostadssituation och förslag även på akuta åtgärder för att ge ungdomarna bostad.

Det socialdemokratiska ungdomsförbundet har flera gånger försökt göra regeringen uppmärksam på följderna av en bostadspolitik som gör bostaden till en handelsvara.

Bostadsbristen och de höga boendekostnaderna slår ju mycket hårt mot de nytillträdande på bostadsmarknaden. Problemet förstoras de närmaste åren, eftersom det kommer att vara större ungdomskullar då än vanligt som söker egen bostad. Dessutom tvingar tyvärr arbetslösheten allt fler människor att flytta, och många ungdomar måste söka sig hemifrån för att få ett jobb. Bostadsbrist får då inte ytterligare försvåra ungdomars möjligheter att skaffa arbete. Görs ingenting nu, skapas stora och bestående problem, tror jag. Det

första åtgärdssteget föreslås i vår motion.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

Anf. 23 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! I min motion 1980/81:1453 har jag tagit upp den orimliga situation som ett flertal villaägare i Göteborg oförskyllt hamnat i sedan deras fastigheter drabbats av sättningsskador, sannolikt till följd av tunnelarbeten i grannskapet. I ett fall har uppkomna skador efter besiktning av sakkunnig konsult uppskattats till 175 000 kr. Skadorna uppkom och besiktningen genomfördes i detta fall år 1973, alltså för åtta år sedan.

Under den tid som därefter förflutit har fastighetsägarna, bl. a. genom Villaägarförbundet, försökt nå en uppgörelse med bl. a. kommunen och det regionala bolaget GRYAAB, som ansvarar för de avloppstunnlar som går igenom delar av dessa områden. Kommunens och bolagets skaderättsliga ansvar är dock så oklart att någon ersättning ej har erhållits. Tunnelbygge av denna art är ju också ett oreglerat förhållande, exempelvis ur allmän plansynpunkt. En reglering i byggnadslagen vore kanske här en utväg i samband med PBL.

För de drabbade husägarna är situationen givetvis utomordentligt bekymmersam. I de fall då ett klart samband med tunnelbygget kan bevisas torde det vara möjligt att erhålla skadestånd, men för huvuddelen av de drabbade är det en närmast omöjlig uppgift att ta fram ett sådant bevismaterial. I vissa fall torde sättningsskador ha uppkommit av andra orsaker, exempelvis genom vägbyggen eller villabyggen i angränsande områden.

Med hänsyn till kostnaden för ett återställande av fastigheten torde flertalet drabbade fastighetsägare sakna ekonomiska resurser att klara detta. Även om bankerna ställer upp med lån blir ränta och korta amorteringstider oöverkomliga för familjer med normala inkomster. Jag har därför föreslagit att bostadsfinansieringsförordningen ändras på så sätt, att fastighetsägare som drabbas av sättningsskador eller motsvarande ges möjlighet att erhålla statliga bostadslån för de reparationer och ombyggnader som kan bli nödvändiga. De fastighetsägare som drabbas av dessa skador befinner sig ju i en situation som är fullt jämförbar med situationen för ägare till de s. k. radonhusen. I dessa fall har ju bostadslån utgått för ombyggnad.

Civilutskottet anför på s. 39 i sitt betänkande 1980/81:29:

”Utskottet noterar att ersättningsmöjligheterna vid sättningsskador genom sprängning också kan vara små genom svårigheten att konstatera ett erforderligt samband. Ansvarsmässigt finns dock i dessa fall ett strikt ansvar (se LU 1976/77:3). Svårigheterna är här inte lika ofta som vid mögelskador knutna till relativt nya hus med därav följande svårigheter att ställa säkerhet. Motionären betonar också syftet att få lån till mer förmånliga villkor än vad som kan erbjudas på den oprioriterade marknaden. Även dessa frågor torde få övervägas i det löpandet arbetet utan någon begäran om utredning från riksdagens sida.”

Bostadsförsörjningen m. m.

Jag tolkar utskottets uttalande så, att man menar att berörda myndigheter genom smidigt utnyttjande av befintliga lagar *åminstone* borde kunna bevilja lån med samma förmånliga ränta som gäller vid ny- och ombyggnader med statliga lån. Eventuellt får väl de lokala myndigheterna ge regeringen en möjlighet att pröva frågan.

Herr talman! Eftersom jag förväntar mig att den handlingsförklaring som hittills präglat frågans handläggning nu skall brytas genom utskottets uttalande har jag för dagen inget annat yrkande än utskottets.

Anf. 24 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort framföra några synpunkter som äldre partivänner i mitt hemlän har bett mig ta upp. Det gäller konsekvenserna för de äldre och för samhället av det låga bostadsbyggandet.

I en motion har jag krävt att äldreberedningen får i uppdrag att utreda dessa konsekvenser. Enligt utskottets redovisning ingår detta redan i äldreberedningens uppdrag.

Jag hade inte tillgång till direktiven när motionen skrevs. Men jag har läst dem nu, och med god vilja kan man väl klämma in mina önskemål i uppdraget.

Jag tänkte i alla fall skicka med några kommentarer till äldreberedningen i den här frågan. Jag hoppas för resten att den arbetar snabbare än den kom till.

Riksdagen beslutade den 3 juni 1980 att utvidga den dåvarande kanslihusberedningen till att bli parlamentarisk.

I februari 1981 tillsattes den.

Herr talman! De flesta äldre människor kan under lång tid leva en självständig tillvaro om det finns lättillgänglig och god service.

För många är det så att när krafterna sviker söker man sig till modernare bostäder, gärna i mindre tätorter med service som t. ex. sjukvård och butiker. Man vill ha nära till sådan service. Man känner sig tryggare då.

Det låga bostadsbyggandet, speciellt när det gäller flerfamiljshus, orsakar nu problem på många håll för äldre människor som vill ha en modern och lättskött bostad. Det är angeläget att man uppmärksammar de äldres problem i detta avseende. Konsekvenserna kan annars bli större kostnader för hemhjälp och färdtjänst och i vissa fall anspråk på vårdplats tidigare än nödvändigt. Naturligtvis får det också konsekvenser för den enskilda människan som egentligen vill klara sig själv.

I första hand måste man alltså se till att det byggs fler bostäder. Sedan måste också kostnaderna vara sådana att de äldre har möjlighet att bo i dem. Bostadsstödet är här av största betydelse och får inte urholkas.

Herr talman! Jag ville med detta inlägg bara framföra önskemål från äldre partivänner i min omgivning. Jag hoppas att äldreberedningen tar vara på dem.

Fredagen den
10 april 1981

Herr talman! Den ökande bostadsbristen berör såväl svenskar som invandrare, men den drabbar hårdast dem som för första gången måste få tag i en bostad. Naturligtvis är situationen allra svårast för de människor som kommer till Sverige som enskilda flyktingar.

Vi har i demokratisk ordning beslutat att Sverige skall bedriva en generös flyktingpolitik. Det innebär att vi årligen fastställer hur många flyktingar som skall överföras hit från flyktinglägren ute i världen. Allt sker i planerade former, och staten ersätter sedan mottagarkommunerna för en del av de uppkomna kostnaderna, särskilt under den första perioden i Sverige.

Men när det gäller gruppen spontaninvandrade asylsökande är situationen ganska annorlunda. Sverige har anslutit sig till internationella konventioner, som innebär att vi bedömer en enskild asylsökande på i princip samma sätt som vi bedömer flyktingar som kommer i grupp. Själva flyktingskapet behandlas i sak lika. Sedan blir det emellertid sämre med likheterna. Att få tag på den första bostaden i Sverige i avvaktan på avgörande i asyl- och tillståndsfrågan är för många enskilda asylsökande ett jättelikt problem.

Många kommuner har verkligen gjort stora insatser för att leva upp till målet för vår officiella flyktingpolitik. Bristen på helhetslösningar från statsmakternas sida ställer orimliga krav på den enskilda kommunen, men tvingar ändå ofta asylsökande till helt olämpliga boendemiljöer. Dessa lösningar är dessutom ofta hutlöst dyra.

Utskottsmajoriteten anser att frågan om statliga åtgärder torde prövas i det löpande arbetet, och man hänvisar till invandrapolitiska utredningens möjlighet till prövning när det gäller den fortsatta inriktningen av åtgärder för invandrare.

Vi kan med tanke på vårt klimat utan ytterligare utredande konstatera att människor måste ha tak över huvudet. Statens invandrarverk har i samarbete med flera större invandrar kommuner genomfört en undersökning beträffande mottagandet av asylsökande och tillståndsväntande. Dessutom studerar f. n. bostadsstyrelsen och socialstyrelsen tillsammans med statens invandrarverk om det inom ramen för det nuvarande skatteutjämnningssystemet går att finna vägar för att styra över mera av bidragen till kommuner med stor andel ekonomiskt och socialt svaga grupper. Enligt invandrarverkets mening är det i de invandratäta kommunerna som Sveriges invandrapolitik verkligen sätts på prov.

I väntan på att denna studie blir klar föreslår invandrarverket bl. a. följande åtgärd:

att regeringen skapar förutsättningar för kommunerna att ordna smidiga och praktiska former för inkvartering av uppehålls- och arbetstillståndssökande och att det sker genom beslut som ger kommunerna full kostnads- täckning för administration och hyror även när iordningställda lägenheter tillfälligt inte utnyttjas.

Det sista stycket har jag hämtat från ett pressmeddelande från statens invandrarverk. Det är daterat den 25 mars 1981. Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till samtliga s-reservationer vid detta betänkande.

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Fredagen den
10 april 1981

*Bostadsförsörj-
ningen m. m.*

Anf. 26 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag kunde inte under min repliktid utveckla vår syn på finansieringen av bostadsbyggandet. Eftersom det i debatten återigen har förekommit påståenden om att vpk-förslagen skulle kosta så mycket pengar, vill jag ta ett par minuter i anspråk för att säga följande.

Vpk:s förslag i olika bostadspolitiska motioner innebär att vi går emot de olika försämringar som genomförts eller som föreslås av den borgerliga riksdagsmajoriteten och regeringen. Åtgärderna och förslagen, som ger uttryck för en borgerlig bostadspolitik och som riktar sig främst mot vanliga hyresgästers och kommunernas ekonomi, måste bekämpas. Det gäller övervältringen på kommunerna av kostnader för bostadsbidragen. Det gäller försämringen av bostadsbidragen för ensamstående och för makar med eller utan barn samt för pensionärer och studerande ungdomar. Det gäller slopandet av markförvärvs- och hyresförlustlånemöjligheter. Det gäller minskningen av bostadsbyggandet samt bostadsbristen. Det gäller räntebidragen till bostadsfastigheterna samt den pågående hyresutplundringen.

Vpk-förslagen på bostadsdepartementets område, vilka föranleder ökade anslag i förhållande till regeringsförslagen, kan beräknas uppgå till omkring 500 milj. kr. enligt följande: bostadsbidrag 200 milj. kr., underhållslån 200 milj. kr., hyresförlustlån 50 milj. kr., boendemiljö 10 milj. kr. och kollektivhus 10 milj. kr. Våra förslag om en viss förändring och omfördelning av räntebidragen kostar enligt våra beräkningar ca 160 milj. kr. mindre än regeringsförslaget. Härtill kommer vidare den budgetmässiga effekt som förslagen i andra vpk-motioner kan få. Det gäller förslagen om skärpning av reavinstbeskattningen på fastigheter samt förslaget om räntetak för skuld-ränteavdrag för bl. a. villaägare. Effekten där bör kunna bli en budgetmässig förstärkning under sista hälften av budgetåret med omkring 1 500 milj. kr.

Andra vpk-förslag om bostadspolitiken av ganska långt gående karaktär får, om de bifalles, inte några budgetpolitiska konsekvenser för kommande budgetår. De kommer däremot att kräva ganska stora belopp under mitten och slutet av 1980-talet. De utgiftsökningarna uppvägs emellertid mer än väl av förslagen om minskat stöd till den privata bostadssektorn, en ökad reavinstbeskattning och minskade räntebidrag och hela den omfördelning av samhällsstödet som vpk:s bostadspolitik innebär.

Herr talman! Med det anförda har jag velat ytterligare understryka vårt bostadspolitiska synsätt och ge exempel för att om möjligt kunna få slut på den här debatten och på påståendena om att vpk i olika sammanhang inte skulle ha täckning för sina förslag och att det av ekonomiska skäl inte skulle vara realistiskt att genomföra dessa.

Mom. 1 (överläggningar om bostadspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 1 av Per Bergman m. fl.

Mom. 2 (en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 17 för motion 1457 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 4 (kostnadskontroll)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 2 av Per Bergman m. fl.

Mom. 5 (särskilda lån till de allmännyttiga bostadsföretagen)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1457 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 6 (underhållslån för år 1982)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1854 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 7 (en bostadsbyggnadsplan)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för motionerna 1863 av Lars Werner m. fl. och 1457 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 11 (ett ökat bostadsbyggande i Värmlands län m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för motion 849 av Raul Blücher.

Mom. 12 (begäran om vissa förslag från regeringen)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för motion 1457 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 13 (inriktningen av nyproduktionen samt utredning om konsekvenser av ett ökat småhusbyggande)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för motionerna 1457 och 1455 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Mom. 14 (ungdomars situation på bostadsmarknaden)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 146 för reservation 3 av Per Bergman m. fl.

Mom. 17 (genomgångsbostäder för invandrare)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 4 av Per Bergman m. fl.

Mom. 18 (handikappades boende)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1091 av Lars Werner m. fl.

Mom. 19 (kollektiva boendeformer)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1455 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 20 (bostadsrätts- och andelshus med s. k. strimlade lån)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 16 för hemställan i motion 1852 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Motiveringen

Utskottets motivering godkändes med 149 röster mot 146 för godkännande av den i reservation 5 av Per Bergman m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 26 (upptrappning av räntenivån)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 17 för motion 1457 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 28 (räntebidrag för kostnader för projektering)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 6 av Per Bergman m. fl.

Mom. 29 (hyresförlustlån)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1855 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 30 (uthyrningsgaranti)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 7 av Per Bergman m. fl.

Mom. 33 (spärreglerna för lån och bidrag till förbättring av boendemiljön)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 8 av Per Bergman m. fl.

Mom. 34 (bidragsandelen för boendemiljöbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1456 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 35 (lån till utrustning och inventarier i kollektivhus)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1455 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 38 (ändrade hyresgränser för statskommunalt bostadsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för motion 1454 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 39 (studiemedel vid inkomstprövningen fr. o. m. bidragsåret 1982)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 17 för motionerna 1077 av Christina Rogestam och 1454 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 40 (studiemedel vid inkomstprövningen fr. o. m. bidragsåret 1983)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 17 för motionerna 1077 av Christina Rogestam och 1454 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 41 (ändrade nedre inkomstgränser)

I en förberedande votering biträddes reservation 9 av Per Bergman m. fl. med 144 röster mot 17 för motion 1454 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 133 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 147 för reservation 9 av Per Bergman m. fl.

Mom. 42 (ändrad övre inkomstgräns)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 10 av Per Bergman m. fl.

Mom. 43 (fördelningen av kostnadsansvaret mellan staten och kommunerna i vissa fall)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 17 för motion 1454 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 49 (försök med hissinstallationer)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 11 av Per Bergman m. fl.

Mom. 50 (fortsatt markförvärvslångivning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1853 av Lars Werner m. fl.

Mom. 51 (krediter för kommunala markförvärv)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 12 av Per Bergman m. fl.

Mom. 52 (överförande av mark och hyreshus i kommunal ägo)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1078 av Lars Werner m. fl.

Fredagen den
10 april 1981

*Beräknan-
de av
studiemedel som
inkomstunderlag
för bostadsbidrag*

Mom. 53 (upplåtelse med tomträtt samt tomträttslån)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 1079 av
Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 54 (frivillig bostadsförmedling m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 64 för reservation 13 av
Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 57 (ramar för stöd till allmänna samlingslokaler)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 147 för reservation 14 av
Per Bergman m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

**7 § Beräknan-
de av studiemedel som inkomstunderlag för bostadsbi-
drag**

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:23 om ändring i
studiestödslagen m. m. (prop. 1980/81:100).

Anf. 27 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 23 har fogats en
reservation av socialdemokraterna i utskottet. Reservationen knyter an till
den fråga som kammaren nyligen behandlat, nämligen på vad sätt
studiemedel skall räknas som inkomst vid prövning av bostadsbidrag.

Som framgått av behandlingen av civilutskottets betänkande nr 29 har vi
socialdemokrater accepterat en samordning av inkomstgränsen för studerande
och förvärvsarbete. Vi har dock bestämt motsatt oss regeringens
förslag om att studiemedel fr. o. m. 1983 i sin helhet skall betraktas som
inkomst vid beräkning av statligt bostadsbidrag. Vår principiella utgångs-
punkt är den att en samordning bör ske på så sätt att de studerande kan ha
förvärvsarbete i normal omfattning och fortfarande vara berättigade till
bostadsbidrag. Vi har därför endast accepterat att halva studiemedelsbeloppet
betraktas som inkomst vid beräkning av bostadsbidrag.

Civilutskottet skjuter nu på ställningstagandet till våren 1982 till frågan om
hela studiemedelsbeloppet skall betraktas som inkomst. Vår principiella
ståndpunkt kvarstår dock. Vi kan inte acceptera att hela studiemedelsbeloppet
betraktas som inkomst.

Som en konsekvensändring till regeringens förslag angående bostadsbi-
draget anmäler regeringen i budgetpropositionen att den bör få rätt att
avgöra på vad sätt de ändrade inkomstprövningsreglerna för bostadsbidrag
också skall leda till ändring av motsvarande regler för inkomstprövat tillägg

inom studiehjälpen. Det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpen överensstämmer nämligen till konstruktion och belopp med det statliga bostadsbidraget.

I vår reservation till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 23 motsätter vi oss detta. Enligt vår mening bör det inte ankomma på regeringen att utan ledning från riksdagen fatta detta beslut.

Riksdagen bör således ge regeringen till känna att studiemedel till 50 % i fortsättningen skall ingå i inkomstunderlaget för inkomstprövat tillägg. Då uppnås en överensstämmelse med inkomstprövningsprinciperna för bostadsbidraget och förhindras att regeringen fattar ett längre gående beslut.

Med detta yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 23.

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Om den framtida
bostadsstandarden*

Anf. 28 NILS CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Med hänvisning till den motivering som anförts i socialförsäkringsutskottets betänkande 23 yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 29 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Med hänvisning till den debatt vi hade i föregående ärende och de synpunkter vi framförde där från vpk:s sida, nämligen att vi inte kan acceptera att studiemedel skall räknas som lön eller inkomst, vill jag bara deklarera att varken utskottsförslaget eller reservationen på den här punkten tillmötesgår våra krav. Vpk kommer därför att avstå i den kommande voteringen.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles med 146 röster mot 130 för reservationen av Sven Aspling m. fl. 18 ledamöter avstod från att rösta.

8 § Svar på interpellation 1980/81:110 om den framtida bostadsstandarden

Anf. 30 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Fru talman! Oskar Lindkvist har till mig ställt följande fråga: "På vilket sätt skall man, enligt ekonomiministerns mening, åstadkomma en av honom önskad allmän sänkning av bostadsstandarden i landet?"

Frågan har av interpellanten givits en felaktig och tillspetsad formulering för vilken inget stöd kan hämtas i det anförande som Oskar Lindkvist åsyftar. Oskar Lindkvist berör dessutom i interpellationen sådana allmänt bostadspolitiska problem som jag personligen självfallet är beredd att i annat sammanhang debattera med honom. Dessa ligger dock utanför mitt

Fredagen den
10 april 1981

*Om den framtida
bostadsstandarden*

kompetensområde enligt den arbetsfördelning mellan regeringens ledamöter som gäller för besvarande av frågor och interpellationer i riksdagen. Med hänsyn härtill och till frågans formulering kommer jag i mitt svar att begränsa mig till att i största korthet påvisa behovet av en anpassning av den svenska bostadsstandarden till de resurser som beräknas stå till förfogande.

Sverige har högre bostadsstandard än flertalet andra länder. Detta sammanhänger med vår höga allmänna standard och med att hushållen vid hög inkomstnivå efterfrågar hög bostadsstandard. Sistnämnda efterfrågan har också förstärkts genom betydande subventioner. Det finns alltså ett klart samband mellan utvecklingen på bostadsområdet och utvecklingen inom andra samhällsområden i ett rikt land som Sverige.

De balansbrister som sedan en följd av år drabbat den svenska ekonomin måste, som bl. a. redovisas i 1980 års långtidsutredning, komma att leda till att hushållens inkomstutveckling blir svag under en följd av år. Den totala privata konsumtionen kommer att öka långsamt, vilket får effekt också på bostadskonsumtionen. Dessutom måste rådande statsfinansiella läge komma att påverka de statliga subventionerna inom bostadssektorn. Detta behöver inte leda till en sänkning av bostadskonsumtionen som sådan utan till en långsammare ökningstakt och en anpassning av konsumtionen och produktionen till de resurser som står till samhällets och medborgarnas förfogande.

Det är enligt min mening önskvärt att bostadspolitiken ges en sådan utformning att den boendes valfrihet blir så stor att en individuell anpassning till hushållens varierande önskemål i största möjliga utsträckning kan äga rum.

Därmed, fru talman, har jag sagt allt jag har att säga med anledning av Oskar Lindkvists säregna interpellation.

Anf. 31 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Fördelen med en interpellation är bl. a. att det statsråd som frågan gäller måste visa upp sig i kammaren. När Gösta Bohman nu ställer upp så är framträdandet föranlett av ett bostadstal som han höll inför Kvinnliga medborgarskolan i Stockholm måndagen den 9 mars. Jag hade i svaret väntat mig en redogörelse över den sänkning av bostadsstandarden som var föredragets budskap. Hur jag än letar i svaret kan jag bara plocka ihop tre besked. Det ena är att folk får det sämre. Det andra är att det blir svårare att få bostad. Det tredje är att subventionerna skall bli lägre. Sedan sköter prismekanismen resten.

Det är ju inte ointressant vad landets ekonomiminister har att säga i bostadsfrågan. Referatet från sammankomsten gjorde mig verkligen nyfiken. Uppgifterna där har inte dementerats. Därför kan jag inte förstå Gösta Bohman när han hävdar att frågan har getts en felaktig och tillspetsad formulering eller att, som det nu hette, att interpellationen är säregen. Jag utgår då ifrån att Gösta Bohman inte har *en* bostadstes när han framträder inför kvinnor och en annan när han talar till befolkningen i övrigt.

En tes i anförandet var påståendet, att någon bostadsbrist i egentlig mening inte finns i Sverige. Som grund för påståendet hänvisas till kommuner på skilda håll som har outhyrda lägenheter. Då tycks Gösta Bohman ha glömt att närmare 200 kommuner har bostadsbrist i varierande grad. De större kommunerna och tätorterna har, med enstaka undantag, inte bara bostadsbrist i akut mening. Det låga bostadsbyggandet – och tyvärr har också ombyggnadsverksamheten stagnerat – skapar en hopplös situation för det bostadslösa folket.

Vilket råd vill Gösta Bohman ge de unga i exempelvis Stockholmstrakten? Alla de som söker bostad för studier, för att förvärvsarbeta, för att bilda familj eller som vill ha en egen lya har ju sina förpliktelser mot samhället. Tänker inte Gösta Bohman på dessa snabbt tillväxande medborgargrupper när teserna utformas? Nog har väl samhället en plikt att förse sina medborgare med en rejäl bostad. Vi läser i dagens tidningar om den bostadsnöd som på sina håll finns i landet för pensionärer och handikappade. Vi har hört i dagens bostadsdebatt om det stora behov som ungdomen har.

Det står i svaret att det måste ske en anpassning av konsumtion och produktion – det står faktiskt i den ordningen – till de resurser som står till samhällets förfogande. Var ligger då den nivån? 1980 påbörjades i det här landet ca 49 000 bostäder. Många tror att 1981 blir ändå besvärligare. Vi kanske inte når längre än till 45 000 bostäder i nyproduktionen. Det är ingen elak tolkning när jag drar den fullt logiska slutsatsen att den igångsättningsnivå som Gösta Bohman har i sina tankar ligger ändå lägre.

Det är ju så mycket märkligare om en av regeringens mest framtonande ledamöter – tillika partiledare – redan nu har sprungit ifrån den nivå som anges i budgetpropositionen. Det är i dagarna två år sedan samtliga riksdagsledamöter från moderata samlingspartiet i den här kammaren ställde upp i den mycket hårda kritik som riktades mot den dåvarande folkpartiregeringen för passivitet i just bostadsfrågan. Då låg ändå folkpartiregeringens utspel för 1979 på 60 000 bostäder. Gär det riktigt illa kommer vi att ha 25 % mindre igångsättning i år än i förhållande till den målsättning som gällde för två år sedan. Detta är ju rena uppgivelsen. Det är en absurditet att tro att Sverige har byggt färdigt.

Denna negativa trend förstärks i Gösta Bohmans tal. Det skall med andra ord bli värre. Om man vill – vilket Gösta Bohman dock inte vill – kan man frigöra resurser som används på bostadsmarknaden genom omfördelning av skatter och åtgärder mot uppenbara missbruk av den grundidé som gett upphov till avdragsrätten i beskattningen. Vi socialdemokrater har ju fått avslag på förslaget om momsbefrielse och om lagerstöd för att få fart på bostadsbyggandet, och vi har i dag blivit avvisade när vi begärt att få diskutera en programuppläggning för bostadsbyggandet med regeringen.

Gösta Bohman hojtar också åt den kampanj som Byggeförbundet och Byggentreprenörföreningen satt i gång under fältropet Bygg bort krisen. Det är inget bra recept, säger Gösta Bohman. Att det är nödvändigt att öka bostadsbyggandet har dessutom i skrivelse till regeringen framhållits av

Fredagen den
10 april 1981

*Om den framtida
bostadsstandarden*

SABO, HSB, Riksbyggen och Byggnadsarbetareförbundet. Hyresgäströrelsens otaliga varningar mot ett för lågt och för dyrt bostadsbyggande skall vi också erinra oss. Hos dessa organisationer finns ju kontakten med de bostadssökande. Där finns värdefulla kunskaper som – om inte byggandet ökar – inte fullt ut kommer till användning. Vi förlorar en unik fackmannakunskap när det gäller yrkeskåren. Det kommer att ta årtal att ersätta denna gedigna yrkeskunskap och företagarkapacitet.

Flera svenska byggföretag har en sysselsättning utomlands, grundad på de lärdomar och den utveckling som verksamheten i Sverige under decennier har givit. Jag kritiserar självfallet inte denna utomlandsverksamhet – långt ifrån. Men jag kritiserar Gösta Bohman som i en alltför dogmatisk, kortsiktig bedömning inte upptäcker vilka värdefulla byggnadskapaciteter vi har och ändå, när antalet bostadslösa ständigt växer, inte har jobb på hemmaplan.

Slutligen innehåller Gösta Bohmans svar en mening som jag tycker verkar en smula ålderdomlig. Det sägs att min interpellation berör *sådana allmänt bostadspolitiska problem* som Gösta Bohman är beredd att diskutera med mig i annat sammanhang. Min omedelbara reaktion är förstås om det finns någon mer lämpad plats att diskutera de här frågorna på än i riksdagen. På något underligt sätt får ekonomiministern ihop detta till att det ligger utanför hans kompetensområde enligt den arbetsfördelning som finns i regeringen. Jag har – som bekant – inte ställt frågan i tron att Gösta Bohman är regeringens bostadsminister. Att konsekvenserna av det föredrag på vilket jag byggt min interpellation leder till en allmän sänkning av bostadsstandarden i landet går inte att ta miste på. Självfallet duckar jag inte för en debatt med Gösta Bohman i bostadsfrågan, så nog skall vi kunna tillmötesgå det önskemålet vid ett för ekonomiministern lämpligt tillfälle. Jag föreställer mig att Gösta Bohman längtar till Stockholms Arbetarekommun för att där få lägga fram sin syn på bostadspolitiken.

Fru talman! Jag vill gärna sluta det här inlägget med ett citat. Enligt Svenska Dagbladet skall Gösta Bohman under gårdagens debatt med Olof Palme i skånska Malmö ha sagt följande:

”Jag är övertygad om att mina tankar leder rätt. Jag kommer kanske inte att få uppleva det, men skänk då en varm tanke åt den som tänkte rätt.”

Vi är visserligen många – enligt Gösta Bohman kanske alltför många – som skall försöka stoppa både hans tankar och deras följder. Till den lärdom citat brukar ge vill jag citera en annan källa:

”Ja, fram ock du,
som fått till börda en,
andligt sett, mer blygsam del
ock vet, att även du skall skörda vad rätt du tänkt,
fast det var fel.”

Det är hämtat ur Grönköpings Veckoblad 1929 i en travesti på Viktor Rydbergs Kantat.

9 § Svar på interpellation 1980/81:114 och fråga 358 om ammoniak-tillverkningen i Kvarntorp, m. m.

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

Anf. 32 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Per Israelsson har frågat industriministern *dels* om han är beredd att medverka till att ammoniakfabriken i Kvarntorp kan få fortsätta producera ammoniak, *dels* om han, om så inte är fallet, är beredd att medverka till att teknisk utrustning och personal används till angelägna alternativa ändamål som t. ex. inom energiforskningen. Per Israelsson har vidare frågat industriministern *dels* om han är beredd att verka för att SMHI:s och FOA:s utredningar avvaktas innan SAKAB:s avfallsbehandlingsanläggning börjar uppföras i Norrortorp, *dels* om han kan tänka sig att högskolan i Örebro ges uppgifter i anslutning till SMHI:s och FOA:s undersökningar och att erforderliga medel anvisas härför.

Eivor Marklund har frågat industriministern om vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att säkra självförsörjningen med konstgödsel och om regeringen är beredd att aktualisera frågan om framställning av kadmiumfri konstgödsel i Norrbotten.

Interpellationen och frågan har överlämnats till mig för besvarande. Jag avser att besvara dem i ett sammanhang.

Som svar på Per Israelssons första fråga vill jag meddela att regeringen gett statens jordbruksnämnd och överstyrelsen för ekonomiskt försvar i uppdrag att gemensamt undersöka möjligheterna att träffa överenskommelse med Supra AB om att upprätthålla produktionskapacitet vid ammoniakfabriken i Kvarntorp till utgången av år 1982. Myndigheterna har nyligen presenterat en principöverenskommelse om fortsatt drift vid Kvarntorpsfabriken. Regeringen tog i går beslut om att av riksdagen begära medel för ett avtal mellan staten och Supra i huvudsaklig överensstämmelse med principöverenskommelsen. Regeringen avser vidare att låta undersöka alternativa vägar för hur landets försörjningsberedskap främst vad gäller ammoniak och kvävehaltiga gödselmedel skall vara utformad på sikt.

Jag vill även hänvisa till regeringens proposition 1980/81:157 om godkännande av avtal mellan Sverige och Norge angående handeln med jordbruksvaror. Där framhåller jag att det är utomordentligt värdefullt om under normala förhållanden ett samarbete kan byggas upp som säkrar försörjningen av ammoniak och kvävegödselmedel i krissituationer. En särskild arbetsgrupp arbetar f. n. med dessa frågor.

Därmed har jag även besvarat Eivor Marklunds första fråga.

Som svar på Eivor Marklunds andra fråga, vilken jag antar avser fosforgödselmedel tillverkat av apatit, vill jag anföra följande. Förbrukningen i Sverige av fosforgödselmedel är relativt begränsad. Råvarubehovet tillgodoses till största delen genom import av råfosfat. Vid behov kan fosforgödsel tillverkas ur inhemsk apatit. Beredskapsläget är sålunda avsevärt bättre vad gäller fosforgödselmedel än beträffande kvävegödselmedel. Samtidigt måste framhållas att kvävegödselmedel av odlingstekniska skäl inte går att ersätta med fosforgödselmedel.

Om ammoniak-tillverkningen i Kvarntorp, m. m.

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Med hänsyn till vad jag tidigare redovisat är den andra fråga Per Israelsson ställt inte aktuell.

När det gäller Per Israelssons tredje fråga är situationen den att försvarets forskningsanstalt, FOA, har fått i uppdrag av naturvårdsverket att utreda miljökonsekvenserna av eventuella driftsstörningar vid SAKAB-anläggningen. Syftet med utredningen är att klarlägga om det i fråga om beredskap mot brand och liknande händelser behöver vidtas åtgärder utöver dem som redan har planerats. FOA:s utredning, som beräknas vara klar till den 1 juli i år, är inte avsedd att utgöra underlag för en omprövning av regeringens beslut att lämna SAKAB tillstånd att uppföra och driva anläggningen i Norrortorp. Utredningen kommer i stället att utgöra underlag främst för Kumla kommun och SAKAB när behovet av beredskapsåtgärder mot olyckor närmare prövas. Någon förnyad prövning från regeringens sida av miljöskyddsfrågorna är alltså inte aktuell.

Som svar på Per Israelssons fjärde fråga om medverkan från högskolan i Örebro vill jag säga att det enligt min mening rimligen måste vara FOA:s sak att bedöma vilken vetenskaplig expertis som behövs för uppdraget och var denna expertis finns att tillgå.

Anf. 33 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Jag har ställt fyra frågor i min interpellation, som riktades till industriministern men som överlämnats till jordbruksministern för att besvaras. Jag bedömer det som en fördel att den överlämnats till jordbruksministern, i vart fall i vad gäller mina frågor om SAKAB:s behandlingsanläggning för miljöfarligt avfall. Jag skall kommentera svaren på mina frågor ett efter ett.

Som svar på min första fråga, om ammoniakfabriken i Kvarntorp genom ingripande från staten skall ges möjlighet att få fortsätta producera ammoniak, lämnar jordbruksministern ett positivt besked. Genom att ta i anspråk medel som är avsedda för landets ekonomiska försvarsberedskap ställs i utsikt att produktionen skall kunna uppehållas till utgången av år 1982. Detta är naturligtvis bra för de anställda vid fabriken. Det är säkerligen också bra från beredskapssynpunkt. Men det blir ju ändå bara ett andrum på mindre än två år. Därför måste den tiden användas för att komma fram till mera långsiktiga lösningar. Det får inte bli så igen att de anställda står inför en oviss framtid med ett nedläggningshot över sig som bara ligger några veckor framåt i tiden, som det var nu i mars.

Min följdfråga till jordbruksministern i anslutning till svaret på fråga nr 1 i interpellationen blir därför: Kommer tiden fram till utgången av år 1982 att användas för att komma fram till en varaktig och långsiktig lösning av frågan om framtiden för ammoniakfabriken i Kvarntorp?

På min andra fråga i interpellationen får jag svaret att det inte är aktuellt att planera för någon annan användning av ammoniakfabriken i Kvarntorp. Min följdfråga blir då: Kan jag tolka detta svar så att det också framåt i tiden kommer att uppehållas ammoniakproduktion i Kvarntorp?

Min tredje och fjärde fråga i interpellationen gäller något helt annat,

nämligen SAKAB:s tilltänkta anläggning för behandling av miljöfarligt avfall. Men alla frågorna har ändå det gemensamt att de rör industripolitiska frågor i Kvarnatorpsområdet i Närke. De två anläggningarna kommer ju, om regeringen framhårdar i sitt lokaliseringsbeslut, att bli grannar inom detta område ute på Närkeslätten.

Min tredje fråga gäller om SAKAB skall avvakta de utredningar som FOA, försvarets forskningsanstalt, och SMHI skall göra innan bygget i Norrortorp sätts i gång. Här har jag fått ett helt negativt svar. Man utgår tydligen från att de resultat dessa utredningar leder till inte under några förhållanden kan komma att innebära att beslutet om lokalisering till Norrortorp kan ifrågasättas. FOA:s utredning skall, sägs det i svaret, bara röra sig om att skapa underlag för beredskapsåtgärder mot eventuella olyckor i den färdiga anläggningen. Jag får också det för mig överraskande beskedet att FOA:s utredning skall vara klar till den 1 juli i år. Från experthåll har man annars antytt att en haveriutredning skulle komma att ta betydligt längre tid, kanske ett år. Nu klaras utredningen av på bara någon månad. Det ställer jag mig frågande till.

Det är helt överflödigt för mig att påpeka för jordbruksministern vilken reaktion det blivit mot regeringens beslut att lokalisera SAKAB:s anläggning för behandling av miljöfarligt avfall till Norrortorp. Den reaktionen har ju både jordbruksministern och jag samtidigt upplevt på nära håll vid centerns informationsmöte i Kumla Folkets hus tidigare i år. En så hård reaktion som då framkom möter vi inte varje dag. Men det är nog snarast en styrka för demokratin här i landet att missnöjet från "gräsrötterna" kan få ett utlopp också gentemot ett ansvarigt statsråd. Grovt kan man säga att kritiken har två grunder, den ena grunden är att man vet, eller åtminstone tror sig veta, att en verklig fara hotar. Den andra grunden till kritiken är att man upplever sig hotad av en fara. Jag tror att det är det sistnämnda som det är svårast att gå till mötes. Jag tror att det är att begära för mycket om man begär att alla skall känna sig lugna. Men vad som rimligen kan begäras är att man övertygande och på vetenskapliga grunder skall visa att det fattade beslutet är försvarligt – också i det fall att ett haveri inträffar i behandlingsanläggningen. Effekterna av normaldriften verkade ju också de tekniskt intresserade kritikerna i stort sett ha accepterat. Det framgick i varje fall vid det tidigare nämnda mötet.

Jag har redan nämnt att reaktionen blev hård mot lokaliseringsbeslutet. Men samtidigt får jag lov att erkänna att jordbruksministern ganska så skickligt sökt neutralisera den värsta, och då i första hand den sakanknutna, kritiken. Professor Rappe har engagerats om bl. a. dioxinerna. FOA har engagerats för att utreda effekterna av ett haveri. Särskilt det sistnämnda medgivandet har setts som en viktig eftergift. Nu kommer min följdfråga till fråga 3 i interpellationen: Får FOA:s utredning den omfattning och det innehåll som väl alla förutsatte då jordbruksministern utlovade utredningen vid mötet i Kumla?

Slutligen min fråga 4. Här svaras att det får ankomma på FOA om högskolan i Örebro skall engageras. Jag hade för min del hänvisat till SMHI:s

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarnatorp, m. m.*

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

undersökning, men om den nämns det ingenting i svaret. Den skulle ju, om jag fattat saken rätt, gälla kartläggning av läget i fråga om mark, vatten och luft runt Norrortorp. Att fastlägga det utgångsläget före starten av SAKAB:s anläggning är viktigt bl. a. för att man skall kunna visa om effekter på miljön i fortsättningen beror på denna anläggning eller ej. Eventuella skadeståndsmål kan bli avhängiga av denna kartläggning.

Min följdfråga till fråga 4 är: Blir det alls någon undersökning av den omgivande miljön runt Norrortorp, och av vem skall den i så fall utföras?

Anf. 34 EIVOR MARKLUND (vpk):

Fru talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret på min fråga, som jag egentligen hade riktat till statsrådet Åsling. Med honom har jag tidigare vid flera tillfällen debatterat det här med svensk framställning av konstgödsel, och därför ansåg jag det inte nödvändigt att vara så detaljrik i frågan.

Eftersom det är jordbruksministern som fått i uppdrag att svara på frågan och eftersom han i sitt svar antyder en viss tveksamhet om vad min fråga egentligen gäller, så skall jag försöka nu klargöra bakgrunden till frågan.

Jag har alltså uppmärksammat de risker för vår självförsörjning som jag uppfattar att affären med Norsk Hydro och Supra kan medföra. Att man borde syna affären även ur andra synpunkter än självförsörjningssynpunkt framgår väl också av att näringsfrihetsombudsmannen enligt tidningsuppgifter anser att det finns anledning att granska affären. Men vi kan nu hålla oss till självförsörjningen.

En planering för nationell självförsörjning med konstgödsel är enligt vår mening beroende av inhemska tillgångar på råvaror. I Norrbotten finns alla de råvaror som behövs. Kadmiumfri fosfor kan fås ur apatit, som man i dag exporterar till Norsk Hydro. Apatit finns i malmsfältsgruvorna, och en tillverkning av fosforsyra skulle höja värdet på den järnmalm som där bryts och göra den lättare att sälja på världsmarknaden. I dag importeras all fosforråvara för den svenska konstgödselproduktionen, och den importen för in kadmiumhaltigt råfosfat. Jordbruksministern vet naturligtvis mycket bättre än jag att kadmium ackumuleras i jorden och att detta innebär ett hot mot den jordbruksjord som i dag används.

Kalium går att få ur glimern i Aitek, och då får man samtidigt råvara för aluminiumtillverkning. Båda de produkterna importeras i dag.

Ammoniak kan tillverkas ur inhemska torvråvaror, något som mitt län också är rikt på. Om det i en krissituation skulle bli så, att kol- och oljetillförseln stryps, har ju även detta stor betydelse ur självförsörjningssynpunkt. I dag importeras råvarorna för kväveproduktionen.

Statsrådet hänvisar i detta sammanhang till att en arbetsgrupp följer de här frågorna. Jag skulle då vilja veta: Tar den arbetsgruppen hänsyn också till de farhågor som en samverkan mellan Norsk Hydro och Boliden väckt även hos näringsfrihetsombudsmannen?

Som läget nu är hotas tillverkningen av att totalt monopoliseras och av att flyttas utanför landets gränser. Nog måste väl detta innebära risk för att

landets livsmedelsförsörjning lämnas helt utan beredskap och i händerna på multinationella företag som är utanför alla möjligheter till styrning? En regeringsmedlem måste väl vidare uppmärksamma att det som nu håller på att ske kan innebära ett hot mot jobben på flera orter. Per Israelsson har nämnt orter som ligger honom närmast, och det jag, som företrädare för ett län som enligt samstämmiga uttalanden i onsdagens regionalpolitiska debatt har de största problemen, främst vill påtala är att om man låter den nu påbörjade utvecklingen gå vidare, så lämnar man också en påtaglig möjlighet till industriell utveckling i Norrbotten oprövad. – Jag har som sagt riktat min fråga till Nils Åsling, så det kan inte hjälpas om jordbruksministern tycker att jag går in på sådant som inte så att säga tillhör hans bord.

Norrbottens behov av industrisatsningar styr i hög grad mitt agerande i den här frågan. Men även bortsett från detta måste det väl konstateras att det finns anledning att se upp med vad som sker, om Norsk Hydro tar över Bolidens aktier i Supra. Är verkligen en sådan monopolsituation någonting som jordbruksministern finner önskvärt, även sett till endast de intressen som han företräder? Får man som centerpartistisk jordbruksminister verkligen vara så flat gentemot monopolintressena som jordbruksministern har varit i det vaga svar jag har fått? Jag undrar om Sveriges bönder godtar det. Vpk godtar det inte.

Anf. 35 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Med anledning av det svar som jordbruksministern lämnat på interpellationen av Per Israelsson angående den industriella verksamheten i Kvarntorp vill jag säga att jag i stort sett delar de åsikter som Per Israelsson här har fört fram. Jag vill dock anföra ytterligare några synpunkter med anledning av jordbruksministerns svar.

Jag vill först och främst uttrycka min tillfredsställelse över att regeringen – även om det skedde sent omsider – lyckades genom avtal med Supra få till stånd en fortsatt ammoniakproduktion vid Kvarntorpsfabriken. Att nu denna tillverkning kan fortsätta åtminstone fram t. o. m. utgången av 1982 innebär att man får det rådrum som behövs för att man skall kunna göra de nödvändiga bedömningarna när det gäller en fortsatt inhemsk framställning av ammoniak. Men för att vi inte hösten 1982 skall stå inför samma situation som vi har haft det senaste halvåret vad beträffar vår försörjning av ammoniak men också vad beträffar sysselsättningen inför framtiden, så hoppas jag att regeringen nu inte bara lämnar den här frågan och tror att problemen löser sig själva, för det vet vi att de inte gör. Med rätt hantering av den anläggning som finns i Kvarntorp och med ett aktivt engagemang från regeringens sida skulle man förmodligen kunna vända ett nedlägningshot till en offensiv industripolitisk satsning för framtiden.

Vi håller nu som bäst på med att behandla frågan om vår framtida energipolitik. Den berör ju inte bara vårt behov av elektrisk ström, utan den berör hela vår energiförsörjning. Det handlar om hur vi i framtiden skall kunna göra oss mindre beroende av omvärlden när det gäller vår energiförsörjning på en rad olika områden. Oljekrisen 1973–1974 ökade

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

medvetenheten om vårt stora oljeberoende. Detta gällde inte minst transportsektorn, som till större delen är helt beroende av importerad olja och bensin. Det var med anledning därav som den socialdemokratiska regeringen 1975 lät bilda ett särskilt bolag, Svensk Metanolutveckling AB, som skulle bedriva ett utvecklingsarbete avseende syntetiska drivmedel, framställda ur inhemska råvaror.

Riksdagen har ju också med anledning av propositionerna 1977/78:110 och 1978/79:115 också framhållit angelägenheten av att det skapas förutsättningar för att alternativa drivmedel inom transportsektorn skall kunna framställas i Sverige. Jag är medveten om att frågor av denna art i första hand bör handläggas av industridepartementet. Per Israelsson har ju också ställt sin interpellation till industriministern, men då det här också är frågor som i allra högsta grad berör miljön, tror jag att det kan vara av vikt att också jordbruksministern engagerar sig i frågorna.

Genom att man kompletterade ammoniakstillverkningen vid Kvarntorpsfabriken med en försöksanläggning för framställning av metanol ur inhemska råvaror, ved och torv, skulle anläggningen kunna utnyttjas betydligt mera än som f. n. är fallet. Det finns också ett kunnande bland personalen som det är värt att utnyttja. Man skulle vidare till vissa delar kunna ersätta den olja som f. n. är basråvaran vid ammoniakframställningen med inhemska råvaror. Till stora delar skulle man också kunna utnyttja den tekniska anläggning som finns vid Kvarntorpsfabriken för att starta en försöksanläggning för framställning av metanol. Eftersom riksdagen tidigare uttalat sig för att en sådan anläggning skall komma till stånd, ankommer det på regeringen att följa upp riksdagens beslut. Allt det utredningsarbete som har utförts på området om framställning av metanol ur inhemska råvaror tyder på att alternativet att förlägga en sådan anläggning till Supras fabrik i Kvarntorp är det ojämförligt billigaste. Regeringen bör ta vara på det underlag som finns och också utnyttja den tid avtalen gäller, fram till slutet av 1982, och ta de nödvändiga initiativen. Då skulle man kunna trygga sysselsättningen för framtiden, och vi kunde skapa möjligheter för framställning av metanol i vårt land. Jag tror också att det för regeringen skulle vara positivt, om den i de här delarna av landet kom med någonting som människorna inte känner oro för. Jordbruksministern känner mycket väl till – och det har också Per Israelsson tagit upp – etableringen av SAKAB:s anläggning i Kvarntorp, som sannerligen inte har skett utan diskussioner. Jag tror att regeringen skulle kunna ändra på den negativa attityden bland människorna och skingra den oro som de känner, om regeringen på ett bättre sätt än tidigare visar handlingskraft och intresse. Jag hoppas att regeringen, eftersom den nu har fattat ett beslut om att lokalisera SAKAB-anläggningen i Kvarntorpsområdet, också verkligen lever upp till de utfästelser om anläggningens säkerhet som den gjort.

Fru talman! Jag vill först påminna om att Per Israelssons interpellation ställdes till industriministern, men att han i interpellationen riktade frågor till tre olika departement: industridepartementet, handelsdepartementet och jordbruksdepartementet. Om sådana interpellationer släpps fram av riksdagen, får naturligtvis interpellanten finna sig i att det kan bli någon annan som svarar än den som han har vänt sig till. Detta är anledningen till att jag har svarat på interpellationen i dag.

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Beträffande Per Israelssons första fråga vill jag säga att ett utredningsarbete skall påbörjas. Tiden fram till 1982 skall ju användas för att utreda alternativa vägar för hur landets försörjningsberedskap skall utformas på sikt. Den utredningen måste naturligtvis även beakta de effekter på vår försörjning som ett eventuellt köp av Norsk Hydro när det gäller Supra kan få. Därmed har jag besvarat Eivor Marklunds fråga.

På Per Israelssons andra fråga kan jag bara svara att man får ta ställning efter det att utredningen, som nu skall studera Kvarntorp och Supra vidare, har lagt fram sitt förslag.

Beträffande Per Israelssons tredje fråga vill jag bara säga att de utredningar som jag har aktualiserat efter det beslut som regeringen fattat när det gäller lokaliseringen till Norrtorp får det sakinnehåll som jag förut har nämnt. Som ett svar till Håkan Strömberg vill jag säga att detta är ett bevis för att vi här har visat stor öppenhet inför den oro som helt klart finns i detta område. Det är inte fråga om prestige från regeringens eller myndigheternas sida. Nu låter vi SMHI och FOA göra de utredningar som vi diskuterade i samband med Kumlamötet.

Per Israelsson har uttalat förvåning över att detta utredningsarbete skall gå så snabbt. FOA:s arbete skall följa ett program som naturvårdsverket i dagarna tar ställning till. Jag kan i och för sig beklaga att detta program inte är officiellt i dag. Om Per Israelsson hade kunnat ta del av programmet, skulle även hans oro ha stillats. När FOA:s utredning, som vi har beräknat skall vara klar den 1 juli, har avslutats får vi ta ställning till om det behövs ett fortsatt utredningsarbete.

Jag har sagt att byggnationen när det gäller SAKAB kan fortsätta oavsett dessa utredningar. Detta uttalande grundar jag på det faktum att vi alla redan när regeringen fattade lokaliseringsbeslutet var övertygade om att de skärpningar av bestämmelserna som regeringen då vidtog medförde att verksamheten kan bedrivas utan störningar för människor, natur och miljö. Vi har sedan gått vidare med dessa utredningar för att stilla den oro som trots allt fanns.

Fortsättningsvis är det Kumla kommun som ger byggnadstillstånd för anläggningen. Det är också Kumla kommun som på vissa områden har att sluta avtal med SAKAB. Detta betyder att man inte omedelbart är färdig att sätta spaden i marken. I varje fall hinner den utredning som skall vara klar den 1 juli avslutas. Och då får vi se om vi behöver göra ytterligare kompletterande utredningar.

Per Israelsson undrade i sin fjärde fråga vad som nu händer i området med

bl. a. miljöundersökningarna. Per Israelsson är mycket väl medveten om att det här finns ett särskilt kontrollprogram som man har att följa. I denna verksamhet är både SMHI och andra myndigheter inblandade, och vi har till detta arbete dessutom knutit professor Rappe.

Anf. 37 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! De flesta ledamöterna har lämnat riksdagen, och det är mycket lugnt och tyst här. Det utgör en utomordentlig kontrast till det möte där denna fråga behandlades som jordbruksministern och jag var på, då jag nästan hade medlidande med jordbruksministern. Det är i en helt annan värld som vi för denna diskussion i dag.

Jag får tacka för de små kompletteringar som jag här har fått. Vad gäller ammoniakfabriken säger jordbruksministern att tiden fram till utgången av 1982 skall användas för utredningar. Jag förutsätter då att de anställda i Kvarntorp i mycket god tid kommer att få besked om hur det skall bli i framtiden. Och om SAKAB:s anläggning – vilket allt tyder på – placeras i Kvarntorp, borde länet som kompensation åtminstone få den metanolanläggning som Håkan Strömberg här har talat om. Det gäller naturligtvis under förutsättning att ekonomiska fakta inte talar emot en sådan placering. Kramfors hade ju utlovats en metanolanläggning i samband med en lokalisering av SAKAB:s anläggning till kommunen. Och jag tror att förutsättningarna för lokaliseringen av just en metanolanläggning ur ekonomisk synpunkt är bättre i Kvarntorp än i Kramfors.

När det gäller de utredningar som bl. a. FÖA skall göra säger jordbruksministern att han kommer att följa de riktlinjer som han utlovade i Kumla och som då uppfattades på ett visst sätt. Det nya var haverialternativet, som inte var med i materialet från början. Det skulle utredas och få lov att påverka ytterst också lokaliseringsbeslutet – om det kom fram alarmerande uppgifter från utredningen. Jag antar att jordbruksministern menar att han inte förväntar sig att sådana kommer.

Jordbruksministern säger att när regeringen fattade beslut i lokaliseringsfrågan var man helt övertygad om att det hela kunde genomföras säkert. Men just haverialternativet var väl inte riktigt med i bilden. Jag kan inom parentes säga att till de föreslagna ändringarna i miljöskyddslagen har vi krävt att överväganden i denna fråga bör vara med i materialet inför beslut om lokalisering av en sådan här miljöfarlig anläggning.

Jordbruksministern påminner om kontrollprogrammet och säger att SMHI m. fl. kommer att kopplas in för dess genomförande. Det nämndes ingenting om detta i svaret, och jag trodde nästan det hade kommit bort. Men det är bra att det finns kvar.

Slutligen till kritiken mot lokaliseringen: Jag har hela tiden villkorat min kritik till att man skall visa, som jag sade i mitt första inlägg, att verksamheten kan bedrivas utan olägenheter. Jag hoppas nu verkligen det kommer att ske. Men jag vill påminna om att grannkommunen Hallsberg – som ligger mycket nära och som enligt den nya lagen skall få rätt att överklaga beslut – har krävt

en omprövning och faktiskt ovillkorligt. Man är alltså hårdare där än vad jag är i denna fråga.

Anf. 38 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Jag är medveten om vilken svår fråga jordbruksministern haft att ta ställning till när det gäller SAKAB:s etablering. Däremot kan jag inte hålla med om att det visats stor öppenhet – kanske i någon mån på senare tid, men inte under den tid som frågan behandlades. Man körde ju över enhälliga yttranden från såväl Hallsbergs och Kumla kommuner som länsstyrelsen i Örebro län, där man ställde sig mycket tveksam med ledning av underlagsmaterialet i fråga om lokaliseringen till Kvarntorp – man hade velat se ett bättre underlagsmaterial för lokaliseringen till annan ort.

På senare tid, när debatten kommit i gång, kan jag inte klandra jordbruksministern. Då har han kanske agerat mer öppet och tagit initiativ. Men man borde åtminstone från regeringens sida ha visat en sådan öppenhet att man för kommunerna presenterat ett bättre underlag. Nu var det kommunerna som fick åka och uppvakta regeringen och försöka föra fram de synpunkter som man hade att föra fram och som talade emot en etablering av den här fabriken i Kvarntorp.

Jag kan säga jordbruksministern att debatten inte har tagit slut. Låt mig citera en motion till kommunfullmäktige i Hallsbergs kommun som gäller undersökningar av de miljöstörande verksamheter som finns i Kvarntorpsområdet. Motionären säger:

Kumla kommun, länsstyrelsen och regeringen lägger på människor den ena miljöstörningen efter den andra utan att fråga ifall vi är beredda att bära denna börda. Detta förfaringsätt anser jag inte hör hemma i en demokrati. Med stöd av ovanstående hemställer jag att Hallsbergs kommun kräver att ingen ny miljöstörande industri förläggs till Kvarntorpsområdet samt att den av regeringen beslutade kemiska anläggningen stoppas tills alla dessa grundläggande miljöutredningar slutförts.

Motionen är inte underskriven av någon socialdemokrat och inte heller av någon partikamrat till Per Israelsson, utan av Roland Persson, ledamot för centerpartiet. Jag skulle vilja fråga Anders Dahlgren: Vad tycker jordbruksministern att vi i Hallsbergs kommun skall svara motionären?

Anf. 39 EIVOR MARKLUND (vpk):

Fru talman! När vi i vpk Norrbotten först gick ut med kravet om konstgödselframställning i länet var det naturligtvis för att vi däri såg möjligheter att skapa sysselsättning runt om i länet. Men allteftersom frågan har diskuterats vidare – jag har mött den i utredningar och vid samtal med personer och myndigheter – har självförsörjningsaspekten tagits fram allt oftare. Man har sagt att en säker tillgång på gödningsämnen är av vital betydelse för svenskt jord- och skogsbruk och därmed för folkförsörjningen och att också en tillfällig nedgång – t. ex. som en följd av en avspärrning, dvs. resultatet av förhållanden som Sverige inte kan påverka – kan minska produktionen inom jord- och skogsbruket.

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Särskilt när det gäller ammoniak har Sverige ett importberoende som vem som helst måste inse kan bli farligt i en krissituation. Jag kanske inte lika lätt som Anders Dahlgren kan slå mig till ro med att en arbetsgrupp i kanslihuset följer frågan. Jag har heller inte blivit lugnare sedan jag fått veta Anders Dahlgrens syn på den monopolsituation som kan uppstå med den utveckling som nu är på gång.

Men låt oss ta den andra biten. Att man utnyttjar apatitförekomsterna i Norrbotten måste ju ha goda effekter ur både betalnings- och sysselsättningssynpunkt. Hur kommer det sig att man inte beaktar dessa synpunkter i regeringen? Den pressas hårt just av problem med betalningsbalansen och med sysselsättningssvårigheter, särskilt i vissa delar av landet – jag vill här än en gång framhålla Norrbotten. Jag tolkar detta som ren självuppgivelse. Är det verkligen så illa?

Anf. 40 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Jag vill till Håkan Strömberg säga att jag naturligtvis känner en viss glädje över hans fråga vilket svar Hallsbergs kommun skall ge på en motion. Men det är väl rimligt att man i Hallsbergs kommun i det fallet gör som i andra fall och själv bildar sig en uppfattning inom fullmäktige och svarar på motionen. Det är faktiskt därför vi har fullmäktigeinstitutionen och inte för att man skall fråga jordbruksministrar till råds. När det gäller det jag sade om öppenhet och lyhördhet är det möjligt att det var en överdrift. Vad jag gjorde var egentligen bara att citera ur en ledare i den socialdemokratiska tidningen i Örebro län, där man faktiskt sade så dagen efter det s. k. Kumlamötet. Det är naturligtvis inte nödvändigt att Håkan Strömberg delar den uppfattningen, men det var faktiskt ett citat jag gjorde.

Jag vill nog också erinra om att Kumla kommun och länsstyrelsen i Örebro län i första omgången sade ja till denna lokalisering. Det är alltså inte riktigt att stå här och säga att man sade nej. Det gjorde man i den sista omgången i samband med remissbehandlingen.

Jag vill säga till Per Israelsson: Använd inte sådana uttryck som att man gärna vill ha kompensation för att man får SAKAB-anläggningen. Jag har i grunden uppfattat Per Israelsson som angelägen om att vi skall få den här frågan löst och att vi skall få en central anläggning så att vi kan förbättra situationen för många människor i landet och så att vi inte riskerar att förstöra miljön på många områden. Då skall man i stället se SAKAB-anläggningen som en miljövinst. Alla miljövänner borde då uttala sig positivt för att vi äntligen får en anläggning. Men om man gör såsom Per Israelsson och säger att man vill ha kompensation för denna anläggning, framstår det som om det är någonting negativt man lägger till det här området. Det är det inte. Det blir en total miljövinst.

Får jag säga till Eivor Marklund: Blanda inte ihop de här två arbetsgrupperna! Jag är rädd för att Eivor Marklund gör det. Av mitt svar har framgått att man i den vidare undersökningen av en fortsatt tillverkning av ammoniak i Kvarntorpsområdet ser över denna fråga ur beredskapssynpunkt. Dessutom har vi en arbetsgrupp som sedan länge har arbetat med beredskapsfrågor och

deras lösande mellan exempelvis Sverige och Norge samt ett utvidgat arbete när det gäller att totalt utveckla handeln mellan Norge och Sverige. Inte ens Eivor Marklund kan väl ha någonting emot att vi får ett vidgat handelsutbyte och kanske även på det sättet en för båda länderna tryggare beredskapssituation. Men i dag är det omöjligt att säga vad det hela leder till. När det gäller ammoniakförsörjningen har vi ändå fått ett andrum på två år. Sedan får vi se vad som händer i det längre perspektivet.

Får jag sedan, fru talman, eftersom fru Marklund kommer tillbaka till frågan om Norrbottens möjligheter att framställa fosforgödsel, bara erinra om att Boliden har försökt använda apatit som råvara vid tillverkning av fosforgödsel men fått sådana störningar i produktionen att man bl. a. av kostnadsskäl tvingats importera råfosfat som råvara. Men de ansvariga beredskapsmyndigheterna förutsätter att inhemsk apatit kommer att kunna användas i ett krisläge trots störningarna i produktionen. Jag vill också erinra om, innan fru Marklund talar sig alltför varm för detta fosforgödselmedel enbart ur Norrbottens synpunkt, att fosforgödselmedel ur apatit innehåller andra ämnen än kadmium som kan innebära mycket stora miljöproblem. Därför är det inte så enkelt att man bara kan säga att om vi använder apatit får vi inte de här miljöproblemen.

Anf. 41 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Jag sade, Anders Dahlgren, att öppenheten hade kommit i ett alltför sent skede. Jag tycker att öppenheten är bra, och Anders Dahlgren skall ha heder av initiativen till ordnandet av dessa informationsmöten. Men öppenheten borde ha kommit tidigare, redan på utredningsstadiet. I stället var det kommunerna som fick uppvakta och försöka föra fram sina synpunkter. Därför delar jag inte meningen att det hela tiden rått en öppenhet.

Låt mig också ansluta mig till jordbruksministern och säga att det är oerhört viktigt att en anläggning som kan ta hand om kemiskt avfall kommer till stånd. Jag har viss kontakt med Fabriksarbetareförbundet och vet därför att man från många håll i landet uttrycker sin oro över att kemiskt avfall lagras inom industrierna därför att det f. n. inte finns någon som kan ta hand om det. Det gör att de anställda också gärna ser att anläggningen kommer till stånd. Det vi med all rätt kritiserat är det underlagsmaterial som har kommit fram om lokaliseringen. Det har inte presenterats sådana alternativ att vi kan vara nöjda. Vi vet att området vid Närkes Kvarntorp är mycket känsligt, och det tål inte någon miljöstörande verksamhet förutom den som redan finns där. Men vi skall självklart inte lasta jordbruksministern för de gamla synder som begicks under krigsåren. Vi är alla medvetna om de felen, men det finns också en viss förståelse för att man i en avspärrningssituation utan beredskap var tvingad till den framställningen av bensin. Men låt mig också, med anledning av att Anders Dahlgren inte direkt kunde ge något tips om hur vi skall besvara motionen av hans partikollega i Hallsberg, säga att om vi hade haft ett bättre underlagsmaterial hade vi kanske också haft lättare att utforma svaret på motionen.

Nr 118

**Fredagen den
10 april 1981**

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Anf. 42 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Så många nya fakta lär vi väl inte få fram i den här debatten. Men något nytt har ändå framkommit. Jag skall gå igenom några saker som jordbruksministern nämnde i sitt senaste inlägg.

Han påminde om att Kumla inte alltid har sagt nej utan också tidigare sagt ja. Det har också länsstyrelsen gjort. Inför det val, vars resultat den sittande regeringen så att säga sitter kvar på, svängde nästan samtliga partier och sade nej till denna lokalisering, för det var opportunt inför det valet. Det är alltså en särskild historia bakom kommunernas och länsstyrelsens ställningstagande till lokaliseringen av SAKAB:s anläggning.

Sedan sade jordbruksministern att jag inte skall tala om kompensation för SAKAB, därför att SAKAB är en miljövinst. SAKAB-anläggningen är inte något negativt utan en total miljövinst, sade jordbruksministern. Ja, jag är faktiskt överens med jordbruksministern om att det är fråga om en *total* miljövinst. Men den plats i landet som får anläggningen måste finna sig i en lokal emission från anläggningen. Även om vi försöker begränsa den så mycket som möjligt kommer vi aldrig ifrån att det blir en emission i området.

Det är också psykologi kring detta. Men det kan kanske även visa sig att det finns reella risker. Från min långa industriella erfarenhet skulle jag kunna ge jordbruksministern exempel på reella risker. Jag skulle kunna ge många sådana exempel, om vi hade tid. Det har vi i och för sig, men jag skall bara påminna om att för någon vecka sedan inträffade ett haveri i en anläggning där jag ibland arbetar. Verksamheten där har pågått i ungefär 30 år utan att det hänt någonting, men i förra veckan sprängdes en apparat som gått i 30 år. En betongbyggnad skadades betydligt, så arbetet ligger nere. Dess bättre kom ingen människa till skada – ingen var tillräckligt nära. Jag kan ge andra exempel på olyckor inom sprängämnesområdet som aldrig har klarats ut och där arbetet pågått i många år. När det gäller industriella processer skall vi aldrig säga aldrig, utan vi skall göra grundliga undersökningar för att förvissa oss om att ingenting allvarligt kommer att hända.

Det ligger litet psykologi i detta med kompensation. Får man dessa lokala emissioner från SAKAB, vissa olägenheter med transporter m. m. vill man ha någon kompensation, som man ville i Kramfors. Om man tolkar jordbruksministerns uttalande om att SAKAB är en miljövinst kan man emellertid förstå honom.

När det gäller detta med ammoniak vill jag påminna om att det inte bara är en jordbruksfråga utan också en fråga som gäller landets försvar. I ett avspärningsläge måste vi kunna göra koncentrerad salpetersyra, om vi skall kunna tillverka sprängämnen i landet. Ammoniumnitrat exempelvis är en råvara för tillverkning av det militära sprängämnet hexogén, som görs i Bofors. Jag tror att det är viktigt att vi kan uppehålla en ammoniaktillverkning inom landet, och jag hoppas att anläggningen i Kvarntorp kommer att få bli kvar med denna tillverkning även framåt i tiden. Att den över huvud taget finns i Kvarntorp beror ytterst på staten. Staten byggde skifferoljeverket. Man ville ta vara på restgaserna från skifferoljeverket, och därför byggdes

ammoniakfabriken. Nu kör man på olja i stället, men fabriken finns där, och jag tror att den behöver vara kvar också i framtiden.

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Anf. 43 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Menar herr Israelsson verkligen att vi skulle kunna stilla befolkningens oro i det här området genom att förse området med ytterligare industrier eller genom att garantera befintliga industriers fortlevnad? Tror herr Israelsson verkligen att det är så enkelt att stilla den här oron, att man skulle kunna göra det genom att garantera nya arbetstillfällen? Då har herr Israelsson totalt missförstått den, som jag uppfattar den, ärliga oro som finns i området. Den stillar man inte genom att tillföra nya industrier, utan den stillar man enbart genom saklig information och genom att visa att anläggningen fyller de krav som vi har sagt att den skall göra. Man kan inte så att säga köpa sig fri från den här oron genom att förse området med nya industrier.

Anf. 44 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Låt mig först säga några ord till Per Israelsson, som sade att det var opportunt att man i ett visst skede inför en valrörelse 1979 sade nej till den här anläggningen trots att man tidigare hade sagt ja. Det är så, fru talman, att under den tid som frågan har behandlats har kunskapen ökat hos kommun, hos befolkning, hos länsstyrelse och – det vågar jag påstå – också hos departementen och andra myndigheter. Och allteftersom olika riskmoment fördes fram blev man naturligtvis mer försiktig och ville ha ett bättre underlagsmaterial när det gällde lokaliseringen. Sedan tror jag i likhet med jordbruksministern inte att man stillar oron för miljöriskerna med att erbjuda en industrietablering, men däremot stillar man den oro som finns i området för sysselsättningen. Det är många industrier i vårt land i dag som har svårt att skapa sysselsättning. Om jordbruksminister Dahlgren fortsätter att läsa den socialdemokratiska tidningen i Örebro skall han också märka att där dagligen finns rapporter om brist på sysselsättning i länet. Ytong varslar exempelvis om permitteringar och har svårigheter. Den oron för sysselsättningen skulle alltså stillas om man fick i gång en industripolitisk satsning som hade framtiden för sig. Jag tror att det skulle vara positivt om regeringen handlar i detta läge.

Jag vet att jordbruksminister Dahlgren tidigare uttalat sitt intresse i de här frågorna. Det är också ur miljösynpunkt viktigt att vi får i gång en försöksanläggning för framställning av metanol med inhemska råvaror – det gör oss mindre utlandsberoende. Därför är det viktigt att den anläggningen kommer till stånd. Det finns, som jag sade tidigare, många fördelar som talar för att anläggningen skall placeras i Kvarntorp. Där finns kunnande, och i varje fall de utredningar som jag har tagit del av visar att det också är det ekonomiskt bästa alternativet. Man pekar på att det skulle bli ända upp till 60–70 milj. kr. billigare än annan lokalisering. Och det tror jag är värt att beakta i detta läge.

Fredagen den
10 april 1981

*Om ammoniak-
tillverkningen i
Kvarntorp, m. m.*

Anf. 45 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Jordbruksministern talade om oro. Han talade också om ärlig oro. I den meningen kan man tolka in att det samtidigt skulle kunna finnas en annan typ av oro, som icke var ärlig och som då möjligen skulle vara politiskt betingad. Jag vill inte förneka helt och hållet att det kan finnas sådan oro. Någon del av den skandering som riktades mot jordbruksministern vid det s. k. Kumlamötet var nog ett inslag av politisk oro. Så ärlig kan man nog vara att man erkänner det. Jag deltog inte på något sätt i de aktiviteterna utan var en lugn lyssnare och frågade jordbruksministern om några saker på mötet. Jag skall alltså inte förneka att den typen av oro kan finnas. Men huvuddelen av all oro är säkert allvarligt grundad. Därför anser jag att den också skall tas på allvar.

Låt mig sedan beröra detta med att köpa sig fri, som jordbruksministern flera gånger upprepade att man inte skall göra. Jag vill ändå hävda att människor i området har en sådan känsla att de vill ha något i gengäld när de tar på sig att ha den här anläggningen. Människor anser att de gör uppoffringar genom att ta på sig den, därför att ingen annan i landet vill göra det. Vidare riskerar en mängd människor – genom det låga byggande som vi har här i landet och som Håkan Strömberg var inne på – alldeles i närheten av denna anläggning, vid Ytongfabriken, att förlora sina jobb eller gå permitterade en lång tid. Därför skulle det inte skada om det här området fick litet ny sysselsättning, något över den begränsade sysselsättning som SAKAB:s anläggning ändå ger.

10 § Anf. 46 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats en stencilerad sammanställning varav framgår vilka dagar motioner sist får väckas med anledning av de propositioner som avlämnats t. o. m. fredagen den 10 april.

11 § Anmälades och bordlades

Proposition

1980/81:182 om Nordiska ministerrådets allmänna budget för år 1982
m. m.

12 § Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1980/81:42 om besvärregler vid allmän fastighetstaxering, m. m. (prop.
1980/81:111)

1980/81:46 om accis på båtar, m. m.

Justitieutskottets betänkanden

1980/81:30 om anslag till brottsförebyggande rådet (prop. 1980/81:100)

1980/81:31 om ändring i militära rättegångslagen (prop. 1980/81:113)

1980/81:32 om sänkt minimitid för fängelsestraff m. m. (prop. 1980/81:44)

Lagutskottets betänkanden

- 1980/81:15 om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut (prop. 1980/81:147)
1980/81:16 om anslag till bokföringsnämnden, m. m. (prop. 1980/81:100)
1980/81:17 om samtycke och tillstånd till adoption (prop. 1980/81:112)

Socialutskottets betänkande

- 1980/81:25 om utvecklingen av hälso- och sjukvården m. m.

Utbildningsutskottets betänkanden

- 1980/81:20 om vissa gemensamma frågor för högskola och forskning (prop. 1980/81:100)
1980/81:21 om anslag till centrala och regionala myndigheter för högskolan, m. m. (prop. 1980/81:100)
1980/81:22 om anslag till driften av grundskolor m. m. och gymnasieskolor, m. m. (prop. 1980/81:100)

Trafikutskottets betänkanden

- 1980/81:19 om anslag till Järnvägar m. m. (prop. 1980/81:100)
1980/81:22 om flottning (prop. 1980/81:100)
1980/81:23 om vägtrafikbuller (prop. 1980/81:100)
1980/81:24 om besiktning av fartyg (prop. 1980/81:94)
1980/81:25 om trafikpolitiken

Jordbruksutskottets betänkande

- 1980/81:23 med anledning av förnyad behandling av motioner om avfallshandtering

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

- 1980/81:18 om För flera huvudtitlar gemensamma frågor (prop. 1980/81:100)
1980/81:19 om anslag till statlig personalpolitik m. m. (prop. 1980/81:100)

13 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

- 1980/81:2119 av *Margot Håkansson m. fl.*
1980/81:2120 av *Sven Munke och Åke Persson*
1980/81:2121 av *Olof Palme m. fl.*
1980/81:2122 av *Christina Rogestam m. fl.*
1980/81:2123 av *Ulla Tillander och Stig Josefson*
1980/81:2124 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:131 om vissa varvsfrågor, m. m.

- 1980/81:2125 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:163 om fortsatt valutareglering

Fredagen den
10 april 1981

*Meddelande om
frågor*

1980/81:2126 av *Arne Andersson* i Gamleby och *Gunnar Olsson*
med anledning av proposition 1980/81:170 om ändring i vallagen (1972:620).
m. m.

1980/81:2127 av *Allan Ekström*
med anledning av proposition 1980/81:175 om förenklad domskrivning

1980/81:2128 av *Rune Torwald*
med anledning av proposition 1980/81:178 om förenklade regler för
socialförsäkringsavgifter, m. m.

1980/81:2129 av *Anita Bråkenhielm m. fl.*
med anledning av proposition 1980/81:179 om vissa åtgärder inom alkohol-
politiken

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställes

den 10 april

1980/81:380 av *Torkel Lindahl* (fp) till industriministern om en utredning
rörande vissa fartygsbyggen vid Sölvesborgs varv:

Vid Sölvesborgs varv byggdes för något år sedan fartyg i den s. k.
Sea-serien. Dessa fartyg har sedermera visat sig vara behäftade med
allvarliga konstruktionsfel – detta trots granskning av klassningssällskapet
(Lloyds) och sjöfartsverket.

Vidare har i sammanhanget riktats mycket allvarliga anklagelser mot
Svenska Varvs agerande i frågan, inte enbart i tekniskt hänseende utan även i
etiskt. Det inträffade har allvarligt skadat förtroendet för såväl Svenska Varv
som klassningssällskapet och sjöfartsverket.

Är industriministern beredd att särskilt låta utreda hela frågan?

1980/81:381 av *Bertil Jonasson* (c) till arbetsmarknadsministern om ökad
utbildning i skogsvårdsarbete:

I vårt land, och inte minst i Värmland, föreligger ett stort behov av
skogsvårdande arbeten. Dessa måste snarast åtgärdas därest vår framtida
produktion av skogsråvara skall kunna klaras. Då stor brist på yrkeskunnigt
folk föreligger är det svårt för skogsägarna att få behövliga arbeten utförda.
Det har utlöst krav från storskogsbruket på upphävande av förbudet mot
besprutning mot lövsly. Därför är det angeläget att resurser sätts in för
utbildning av folk som kan utföra skogsvårdsarbete.

I anledning härav vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Vill arbetsmarknadsministern medverka till att ytterligare resurser ställs

till förfogande för utbildning i skogsvårdsarbete av ledig arbetskraft liksom av självverksamma skogsägare?

Nr 118

Fredagen den
10 april 1981

1980/81:382 av *Kurt Hugosson* (s) till arbetsmarknadsministern om vägarbeten för att minska arbetslösheten:

*Meddelande om
frågor*

Arbetslösheten stiger nu kraftigt och beräknas under hösten uppgå till bortemot 200 000 om inte åtgärder vidtas snabbt. Vägverket har färdigplanerade projekt i form av vägbyggen och brobyggen som omgående kan sättas i gång om medel härför anvisas. De färdigprojekterade objekten motsvarar ca 8 000 årsarbetare.

Under tidigare år har mellan 300 och 500 miljoner varje år via arbetsmarknadspolitiska och andra extraordinära medel kommit vägväsendet till del. I år verkar det vara ett totalstopp för vägområdet trots den kraftiga reduktion som vidtagits i de ordinarie anslagen till vägsektorn och trots den bekymmersamma utvecklingen på sysselsättningssidan med stigande arbetslöshet.

Mot denna bakgrund vill jag till arbetsmarknadsministern ställa följande frågor:

Avser regeringen nu att öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna för att dämpa ökningen av arbetslösheten?

Kommer regeringen att utnyttja arbetsmarknadspolitiska medel för att bygga angelägna broar och göra insatser på vägområdet i form av vägbyggen och förstärkt vägunderhåll?

1980/81:383 av *Karl-Eric Norrby* (c) till statsrådet Britt Mogård om färdigställande av Taserudsskolan i Arvika:

I den under uppförande varande Taserudsskolan i Arvika skulle också enligt planerna en AMU-del uppföras, som skulle integreras med de övriga skolorna.

Skolmyndigheterna i Arvika har fortfarande inte fått besked om berörda myndigheters inställning till färdigställandet av AMU-delen, varför jag till statsrådet Mogård vill ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att påskynda ärendets avgörande?

15 § Kammarén åtskildes kl. 13.50.

In fidem

BENGT TÖRNELL